

PIRAMIDA

NEODVISNA REVIIJA ZA POLITIČNA, SOCIALNA,
KULTURNA VPRAŠANJA IN LEPOSLOVJE

LETO I.

ŠTEV 2.

V S E B I N A :

Ob Cankarjevi šestdesetletnici. — RADIVOJ REHAR: Ivanu Cankarju (K šestdeseti obletnici rojstva). — VLADIMIR RUPNIK: Tri koncepcije vseslovanske ideje. — DR. IVO ŠORLI: Dobri ljudje (Slika). — MILAN KAJČ: Roza Lajkova. — RADIVOJ REHAR: Vprašanje (Posvečeno spominu Srečka Kosovela). — RUŽA LUCIJA PETELINOVA: Gostilna. — BORIS SIMIČ: Še vedno aktualne Krekove misli. — RADIVOJ REHAR: Nova faza boja za nadvlado na Sredozemskem morju. — DR. A. B.: Temeljni problem Jugoslavije. — OBZORNIK: Slovenski jubilanti in jubileji: Janko Samec, dr. Izidor Cankar, Srečko Kosovel. — Likovna umetnost: Razstava slik in kipov slovenskih umetnikov v Mariboru (-r.); Sirkova kolektivna razstava v Skoplju (-r.). — Glasba: Mariborsko glasbeno življenje v pretekli sezoni (V. M.). — Iz naših revij: Nerazumljiva simbioza (V. R.). — Iz naših dnevnikov: Kdaj je umesten separatizem? —
Politični zapiski.

11 9 3 6

MARIBOR

J U N I J

Revija „PIRAMIDA“ izhaja v začetku vsakega meseca.

Naročniki kolekcije knjig za poslovno leto 1936/37 jo prejema**jo b r e z p l a č n o**, za ostale naročnike stane naročnina za vse leto 60 Din, za pol leta 30 Din, za četrt leta 15 Din. Posamezna številka 7 Din.

Uredništvo in uprava v Mariboru, Prečna ulica 3/I.

Izdaja in zalaga: Založba »P i r a m i d a« v Mariboru.

Predstavnik in urednik: Radivoj R e h a r, pisatelj in publicist v Mariboru.

Tiska: Mariborska tiskarna d. d. v Mariboru.

Predstavnik: Stanko D e t e l a v Mariboru.

NAROČNIKE NAŠIH KNJIG obveščamo, da se je tiskanje »Semisirisa« zaradi začetnih tehničnih težko**h** in naraščajoče naklade malo zakesnilo. Knjigo prejmete ta**koj**, čim bo izgotovljena.

ZALOŽBA „PIRAMIDA“ V MARIBORU, PREČNA ULICA 3/I.

Za prvo poslovno leto, ki se je začelo 1. maja l. 1936. in se konča 30. aprila l. 1937., izdamo za svoje naročnike štiri obsežne, najmodernejše opremljene knjige, in sicer:

Radivoja Reharja »SEMISIRIS«, utopični, a realno pisani roman, ki izide meseca junija letos;

Essada Beya »NIKOLAJA II.«, oris življenja in tragičnega konca zadnjega ruskega carja v neverjetno živem in romanu se približajočem opisu svetovno slavnega avtorja in prevodu Pavla Pirina, ki izide meseca septembra;

Radivoja Reharja »SIDO SILANOVO«, realistični roman iz naše povojne sodobnosti v Mariboru in Dravski dolini z opisi mnogih znanih oseb in dogodkov, ki izide meseca decembra;

Emila Ludwiga »NIL«, življenjepis svetega veletoka v Afriki od izvirka do ustja in skozi dobe zgodovine, po znanem sijajnem pripovednem načinu Emila Ludwiga in lepem prevodu Pavla Pirina, ki izide meseca marca prihodnjega leta.

Mesečnik »PIRAMIDO«, prvo in edino revijo v Mariboru, prejmejo naročniki teh štirih knjig **b r e z p l a č n o**, ostali naročniki pa po naročniški ceni 60 Din na leto.

Naročnina za vse štiri knjige (in revijo) znaša: vezane v platno 240 Din ali 20 Din na mesec; vezane v polusnje 300 Din ali 25 Din na mesec; broširane 192 Din ali 16 Din na mesec. Kupljena v knjigarnah stanejo dela 40% več.

Naročajte in pridobivajte naročnike! Zahtevajte prospekte! Plačajte v redu naročnino, da se ne naberejo zaostanki v škodo naročnika in založbe!

Naročila sprejema: Založba »Piramida«, Maribor, Prečna ul. 3/I.

GRAJSKI KINO

KINO KAVARNA

KINO RESTAVRACIJA

KINO BAR

MARIBOR GRAJSKI TRG 1

TELEFON 22-19

Najlepši kino in najlepši bar v naši državi. Izborna restavracija, prvovrstna kavarna. VARIJETE. Usak dan koncert, ples, zabava, varijete predstave.

KINO: začetek dnevno ob delavnikih ob 4., $\frac{3}{4}$ na 7. in $\frac{3}{4}$ na 9.; ob nedeljah in praznikih ob $1\frac{1}{2}$ 3., $1\frac{1}{2}$ 5., $\frac{3}{4}$ na 7. in $\frac{3}{4}$ na 9. uro.

KONCERT: v kavarni dnevno ob 8. uri, ob nedeljah in praznikih tudi od 5. do 7. ure popoldan, s plesom in varijete - sporedom.

BAR: začetek dnevno ob 11. uri zvečer.

DNEVNO KONCERT — PLES — ZABAJA — VARIJETE
LASTNIKI: GUŠTINOVI DEDIČI

JUBILEJNI

„Mariborski teden“

OD 1. DO 9. AVGUSTA 1936

50% popusta na železnicah od 30. julija do 11. avgusta

VELIKA GOSPODARSKA IN KULTURNA REVIIJA!

Tekstil - Industrija - Obrt - Trgovina — Velika gasilska razstava in gasilski kongres — Velika filatelistična razstava in borza znamk — Mlekarstvo - Sirarstvo - Vinogradništvo — Razstava malih živali - Razstava socialnega skrbstva — Žena v obrti - Tujski promet - Umetnost itd. itd. — Razni kongresi - Velike sportne prireditve

MARIBORSKI OTOK, NAJLEPŠE KOPALIŠČE JUGOSLAVIJE!
Državno prvenstvo v plavanju, skokih in waterpolu, 18. in 19. julija 1936
GOSTOLJUBNI MARIBOR . . . , ZELENO POHORJE . . . Vas vabijo!

Tujsko-prometna zveza v Mariboru

Glavno zastopstvo „PUTNIKA“ d. d., Beograd
Maribor, Aleksandrova cesta 35 — Telefon interurb. 21-22

Daje brezplačno vse informacije in prospekte ter sestavlja programe za potovanja, prireja izlete in skupinska potovanja itd.

Prodaja vse vozne karte za tu- in inozemske železnice po originalnih cenah, z vsemi predvidenimi popusti.

Prodaja vozne karte za vse tu- in inozemske parobrodne proge ter za zračni promet.

Prodaja sejemske legitimacije, vozne rede in turistično literaturo ter nabavlja vize.

Kupuje in prodaja vse vrste valut po najugodnejših dnevnih tečajih, honorira potovalne čeke in kreditna pisma.

EKSPOZITURE:

Maribor, glavni kolodvor, telefon 26-69; Celje, pri kolodvoru, telefon 119; Rogaška Slatina (sezonska), telefon 1; Št. Ilj, drž. meja (za avtomobiliste), tel- 6; Gornja Radgona, pri pošti, telefon št. 21; Dravograd-Meža, hotel Komauer, telefon 2

Trgovnica za dušik

d. d.

Ruše

izdeluje
umetna gnojila:

Apneni dušik oljen in neoljen,
40% sečnino,

16% apneno sečnino,
Nitrofoskal-Ruše,

Nitrofoskal-I,
Nitrofos,

ter:

karbid za acetilensko razsvet-
ljava,

oglikovo kislino za izdelovanje
sodavice,

ferosilicij,

ferokrom in

aluminium-karbid

Prodajalna mestnih podjetij

MARIBOR, Aleksandrova cesta 13, telefon 25-23

Največja izbira lestencev, svetilk in aparatov za obrt, industrijo in gospodinjstvo

Samoprodaja „MIELE“ izprašilcev
od Din 1.150 naprej

Odjemalci toka imajo pri nakupu likalnikov velike plačilne ugodnosti

Oglejte si brezobvezno našo zalogo

ŽELEZNINA
PINTER
&
LENARD
MARIBOR

TELEFON :
PISARNA 22-82
TRGOVINA 22-80

BRZOJAVI: PINLEN

OGLEJTE SI NAŠO
ZALOGO!

40 VRST

Karo

že od Din
128.-
naprej!

OB CANKARJEVI ŠESTDESETLETNICI

Dne 10. maja je poteklo šestdeset let, kar je bil v revni in preprosti vrhniški hiši rojen véliki Ivan Cankar, čigar ime in delo je prešlo v svetovno slovstvo ter postalo last vsega kulturnega človeštva.

V teh dneh so se ga spomnili mnogi doma in v tujini, a ne vsi. Zdi se, da je marsikomu med nami spomin nanj boleč kakor grizoča vest, ker vidi v svojih nemirnih sanjah vse prečešče in prerazločno simboličnega hlapca Jerneja, učitelja Jermana, žurnalista Ščuko ter vse tiste neštete ponižane in razžaljene, ki jih je postavil Cankar predenj in pred njegove kot ogledalo vesti. Pred vestjo marsikdo rad tesno zapre vrata, ako potrka na nje, zlasti še ob uri novega greha. Po Prešernu Slovenci nismo imeli človeka, ki bi tako ljubil svoj slovenski narod, kakor ga je véliki besedni mag Ivan Cankar, sploh nikoli pa ne umetnika, ki bi s takim pogumom in vse svoje koristi žrtvujočo brezobzirnostjo bičal vse, kar je v tem našem narodu gnilega in izprijenega. V tem je Cankarjeva najsilnejša veličina in nedosegljivost. Zato so se ga za življenja bali vsi s črno vestjo, a ker so se ga bali, so ga sovražili. Šele ko se je zgrnila prst na njegov grob, so se mu hinavsko poklonili. In da bi zakrili svojo resnično bit ter farizejsko izpričali, da niso kar so, so zakričali v vse oglušujočem zboru:

»Slava Ivanu Cankarju!«

Potem smo doživeli čudo nad čudi — prepir za pokojnika! Vsi po vrsti: socialisti, liberalci, klerikalci in ne vemo še kdo, vsi so si ga lastili in laste si ga še sedaj, ne zavedajoč se, da je bil Ivan Cankar vse prevelik duh, da bi mogel biti le socialist, liberalec, klerikalec ali karkoli, kar se trudi s svojim orodjem po gnojšču naše dnevne strankarske politike. Ne, Ivan Cankar ni bil nič vsega tega, bil je le — Slovenec. Morda edini, ki je stal brezpogojno nad vsem, vse objemajoč in prav iz te neskončne ljubezni vse bičajoč. Skratka: bil je duša in vest slovenske kolektivnosti.

Danes pa je vsem tistim, ki si ga laste, samo še svetla kulisa, bleščeči ščit, pisana zastava in — nič več. Kdo izmed njih odpira njegova dela, da bi v njih poiskal tisto, kar je Ivan Cankar bičal in bi se potem ognil novemu grehu proti svojemu narodu? Nihče! Grehe, ki so jih delali rodoljubi in voditelji za življenja Ivana Cankarja, te grehe delajo dalje, samo da so še vse večji in vse grši. Dolina šentflorjanska je danes zdemoralizirana bolj kakor kdajkoli. Zaman je vihtel veliki mag svoj trdi bič.

Ljubezen in skrb za narod sta na jeziki rodoljubov in prvakov krinka in demagogija. Ideal, bog, zlato tele je interes oseb, klik, strank. Za te interese je

na prodaj vse: od imena, nazora, programa in taktike do naroda in domovine. Narod in domovina sta vredna samo še toliko, kolikor lahko služita tem interesom in kolikor moreta biti objekt eksploatacije.

Slovenstvo? To je na vseh straneh na prodaj za vsako ceno. Med njimi so, ki ga prodajajo celo »iz prepričanja«, kakor nekaj, kar je izgubilo kurzno vrednost. Na strankarsko-politični borzi ga kupujejo drugi z vzklikom:

»Kdo ga proda ceneje?«

In okoli kupca se gnetejo prodajalci:

»Jaz, jaz, jaz...«

Taka je dolina šentflorjanska šestdeset let po rojstvu in osemnajst let po smrti Ivana Cankarja. In kakor trdijo, da bi Kristusa kristjani sami zopet križali, ako bi se vrnil, da znova svet odreši, tako bi tudi Slovenci na novo opljuvali Ivana Cankarja, če bi vstal iz groba in se vrnil med nas. Toda vstal ne bo in ne bo se vrnil, a namesto njega enega se bo vendarle rodil novi, kolektivni Ivan Cankar, združen iz vseh, ki so spregledali in se zavedajo, da se bliža čas velike preizkušnje. Rodil se bo iz mladih, udarnih duš. Njegovo rojstvo nam zvezde že oznanjajo.

Šele tedaj bo Slovenija dostojno proslavila Cankarjev spomin...

RADIVOJ REHAR

IVANU CANKARJU

K ŠESTDESETI OBLETNICI ROJSTVA

*Dovolil vodji Mozesu Jehova
samo pogled je v plodni Kanaan,
v katerega vsa leta noč in dan
želega hrepenenja so njegova.*

*Ni našel ceste vanj, v njem ne več krova,
le grob mu tesni je še bil skopan,
a bolje zanj — bil je obvarovan
tegob, ki jih je dala doba nova.*

*Tako je, Ivan, dosti bolje zate,
da si odšel za vekomaj od nas
še preden je napočil novi čas,*

*in ni ti treba v svitu »zarje zlate«
doživljati sedanjih vseh sramot,
kot jih doživlja tvoj slovenski rod...*

TRI KONCEPCIJE VSESLOVANSKE IDEJE

Rojstvu vseslovanske ideje je kumovala nemška idealistična filozofija, ki je na prelomu osemnajstega in devetnajstega stoletja postala podlaga literarni in politični romantiki.

Prvi koncept te ideje, ki je bila vseskozi romantična in literarna, je napravil znani Jan Kollár, vseučiliški profesor v Jeni, »na tem ob prelomu stoletja blaženem otoku nemških romantičnih univerzitetnih profesorjev in zanešenjaških buršev«, kakor pravi dr. Ivan Prijatelj v svojih »Duševnih profilih slovenskih prepoditeljev«. Po tem konceptu bi bilo treba gledati na vse Slovane kot ne samo na krvno, ampak tudi jezikovno enoto, iz katere naj bi se izoblikoval kulturno popolnoma enotni vseslovanski narod. Kollár sam je sanjal ves čas o enotnem vseslovanskem jeziku, in celo naš dosti realnejši Jernej Kopitar se je ukvarjal z mislijo vseslovanskega pisma (abecede in pravopisa), dasi je bilo njegovo izhodišče pred vsem v politični zasnovi takozvanega avstroslavizma.

Pravih političnih tendenc takratno romantično-literarno vseslovanstvo še ni imelo, kakor tudi ne iz njega nastalo Gajevo ilirstvo. Jan Kollár sam je postal nazadnje c. kr. zaupnik avstrijskega dvora, v katerega milosti se je grel tudi ilir dr. Ljudevit Gaj. Politična je postala ideja šele tedaj, ko so ji nemški in avstrijski pangermani imputirali rusofilske imperialistične tendence in ko so se je — zopet dosti pozneje — oklenili takozvani ruski slavjanofili.

Praktično se vseslovanska ideja Kollárjeve koncepcije nikoli ni dvignila nad romantični literarizem, v katerem se je izživljala in izživela, a se dvigniti tudi ni mogla, ker je bila akademsko doktrinarna, torej neživljenjska. Prof. dr. Matija Murko jo je pravilno ocenil v svoji razpravi »Jan Kollár« v Letopisu Matice Slovenske l. 1894. z ugotovitvijo: »Od nemških idealističnih filozofov je imel Jan Kollár svoje primerjanje in generaliziranje na podlagi nedostatnih faktov ali pa popolnoma abstraktno mišljenje brez njih. Svojega pesniškega panslavizma ni stvarjal samo po primeru pangermanizma, ampak ga je vodilo tudi njegovo filozofično mišljenje, ko je hotel združiti kar čez noč v en organizem ves slovanski svet brez brige za njegovo ogromno prostranstvo, za njegove politične razmere in tisočletne jezikovne, kulturne in verske razlike.«

Ta zelo točna ocena nam pove dovolj razločno, zakaj Kollárjeva koncepcija vseslovanstva ni mogla roditi prijemljivih sadov v zavzeti smeri ustvaritve jezikovno in kulturno enotnega vseslovanskega naroda in zakaj tudi nje odcepek, ilirizem, ni uspel in ni mogel uspeti. Vendar tako rojena ideja ni ostala brez pozitivnih koristi, ki so se razmeroma prav kmalu pokazale v dveh važnih smereh: 1. v zbuditvi vseslovanske sorodstvene zavesti, in 2. v narodni prebui posameznih slovanskih narodov.

V teh dveh smereh je vplivala romantična vseslovanska misel več ali manj koristno na vse slovanske narode, nedvomno najmočneje pa na Čeha, Hrvate in Slovence. Našega slovenskega narodnega preporoda si brez nje skoro ne moremo zamišljati. Samo po njej vcepljena zavest, da Slovenci nismo v svetu sami s svojim poldrugim milijonom duš, ampak smo veja ogromnega slovanskega drevesa, je dajala našim slovenskim preporoditeljem moralno oporo za občudovanja vredno vero ter napore v skoro brezupnih tedanjih avstrijskih razmerah.

Kljub temu se prav Slovenci dolgo nismo mogli otresti zablod Kollárjevega literarnega panslavizma, kar nam pričajo že omenjena K o p i t a r j e v a prizadevanja za enotno slovansko pismo, Z u p a n a in tovarišev nerazumljiva slovanska jezikovna brozga, »bogatitev« slovenščine z izposojenkami iz skoro vseh slovanskih jezikov (proti kateri je tako odločno nastopil dr. France P r e š e r e n v svojih znanih zbadljivkah) in V r a z o v o ilirstvo. Posamezni odmevi so se oglašali celo še vse devetnajsto stoletje in se oglašajo zlasti po svetovni vojni zopet v prav tako romantičnem politično-literarnem jugoslovenstvu, za katerim se pa često skrivajo še drugi, neromantični nagibi.

Kakor je bila vseslovanska koncepcija romantika Jana Kollárja brez žive, realne podlage in vseskozi meglena, tako tudi druga, politična koncepcija vseslovanstva nikoli ni dobila konkretnih obrisov. Lahko bi trdili, da je ni pojmoval drugače samo vsak slovanski narod, ampak celo vsak Slovan, ki se je z njo intenzivno ali le mimogrede ukvarjal. In kakor se je iz romantično-literarne koncepcije rodil dejansko le narodni in kulturni preporod posameznih slovanskih narodov, tako se je rodil iz politične samo kristalizacijski program posameznih slovanskih držav.

Namesto vseslovanskega naroda z enim jezikom in enotno kulturo, smo torej dobili slovanske narode, in namesto enotne vseslovanske, posamezne slovanske države. Prav državno-politično osvobojenje in osamosvojenje slovanskih narodov z oblikovanjem suverenih držav je pa slovansko idejo potisnilo v ozadje, da je danes manj zavesti slovanske skupnosti, kakor je je bilo v prejšnjih dobah, zlasti v prvi romantični, dasi zveni to na prvi pogled odločno kot paradoks.

Vzroki za to tiče: 1. v z u n a n j e p o l i t i č n i h o r i e n t a c i j a h posameznih slovanskih držav, in 2. v h e g e m o n i s t i č n i h t e n d e n c a h posameznih slovanskih narodov v okviru teh držav. Življenjska praksa je pokazala, da je enotna zunanjepolitična orientacija vseh slovanskih držav v sedanjem položaju nemogoča; zato je zaenkrat nemogoča tudi vsaka skupna fronta napram neslovanskemu svetu. Zunanjepolitični interesi silijo n. pr. Poljsko v zvezo z Nemčijo proti Rusiji, a Češkoslovaško v zvezo z Rusijo proti Nemčiji. Že iz samega tega dejstva izvira ločitev zunanjepolitičnih potov Poljske in Češkoslovaške. Razen tega leži sporazumu med Poljsko in Rusijo na potu ukrajinska in beloruska narodna manjšina na Poljskem, a

sporazumu med Poljsko in Češkoslovaško poljska narodna manjšina na Tešinjskem. Enakih ali podobnih primerov bi mogli naštetih več tudi glede medsebojnih zunanjepolitičnih razmerij ostalih slovanskih držav.

Notranjepolitično slabe zopet zavest slovanske skupnosti tendence asimiliranja slovanskih narodnih manjšin ali celih manjših slovanskih narodov v okviru posameznih slovanskih držav po večinskih ali številčno večjih slovanskih narodih. Postopanje Poljakov z v Poljsko vključenimi milijoni Ukrajincev in Belorusov prav gotovo ne krepi ideje vseslovanske sorodstvene vzajemnosti, ampak jo nasprotno stalno in nevarno slabi. Prav tako ne daje vseslovanskih pobud vedno se obnavljajoči spor za sporazumno ureditev vse zadovoljujočega sožitja med Čehi in Slovaki itd.

Slovanski narodi so tako v praksi pokazali, da še niso zreli niti za slovansko sorodstveno vzajemnost, kaj še za vseslovansko. V posameznih dobah in primerih so pokazali celo medsebojne imperialistične, hegemonistične in asimilacijske tendence, proti katerim so se preje stoletja borili s tujimi, neslovanskimi narodi, ki so jih tlačili in zatirali. Zelo zanimivo pa je, da se pri tem kaj radi zatekajo po utemeljitev in opravičilo k prvi, Kollárjevi romantični koncepciji vseslovanske ideje, dasi dobro vedo, da jo je življenje zavrlo in so jo glede sebe zavrli tudi oni sami.

In vendar slovanska ideja ni le utopija romantičnih sanjačev. Očiščena romantičnih, literarnih in neživljenjskih primesi ter imperialistično-političnih tendenc bi mogla postati trdna podlaga vsej slovanski narodni, politični, gospodarski in kulturni stavbi. Prvi pogoj pa je, da priznamo vsi Slovani brezpogojno in brez vseh pridržkov nespremenljivost dejstva: 1. da ni nikjer in nikoli ne more biti nobenega vseslovanskega naroda, ampak obstojajo in žive le posamezniki, v sebi docela dograjeni in zaključeni slovanski narodi; 2. da so ti slovanski narodi sicer res veje istega vseslovanskega debla, toda z enakimi pravicami do svojega avtonomnega življenja ter snovanja; 3. da je zaradi tega treba urediti meje slovanskih držav tako, da v njih ne bo po nepotrebnem nobenih slovanskih narodnih manjšin; 4. da se v skupnih državah več slovanskih narodov opusti in onemogoči vsak poizkus hegemonije ali asimilacijskih tendenc, in 5. da se odstrani notranje in zunanjepolitično vse, kar kakorkoli ovira ustvaritev popolne vseslovanske sorodstvene vzajemnosti, zlasti še v zunanji politiki.

Nova koncepcija vseslovanske misli bo morala torej sloneti na naštetih načelih, ob istočasni izločitvi vse romantične navlake prve literarne in druge politične koncepcije. Svoj končni cilj bo morala videti v ustanovitvi velike federacije ali konfederacije vseh držav absolutno enakopravnih slovanskih narodov, ki bo povezala zlasti zunanjepolitično vse Slovane v tako trdno enoto, da bo v njej za vselej zagotovljen in zavarovan nemoten obstoj ter razvoj slovanskih narodnih edinic kot avtonomnih organizmov.

DOBRI LJUDJE

(SLIKA)

Po nekako pol kilometra lepe državne ceste s postaje je voziček vrh precej strmega kolovoza nenadoma zavil med tisto prelest, ki ji pravimo Slovenske gorice.

Na vozičku poleg mene sedi človek, ki je prišel pome, da prepíšemo še zadnje očetovo posestvo nanj in ženo, mož komaj srednjih let, bolj drobne postave, pohlevnega pogleda.

Pot gre spet vkreber in konjiček počasi stopa.

»Kako je očetu?« vprašam. »Kaj imajo? Ali so že dolgo v postelji?«

»Že štirinajst dni. Vedno enaki so! Mislim, da bo pljučnica.«

»Jaz sem mnenja, da ne. Pri pljučnici ne bi bilo ‚vedno enako‘.«

»Saj tudi doktor pravi: če bi se vnelo, bi bili že prej proč.«

Mož nedolžno gleda. Samo gosposki človek se more spotakniti nad besedo.

»Pa boste danes prav gotovo vsi skupaj? Vsi bratje in sestre? Osem, pravite, vas je?«

»Osem. Kvečjemu če bo manjkal Janez. On je itak že svoje prejel in ne zahteva več. Je hiša in sedem oralov zemlje.«

Potem mi začne razlagati, kar mi je še treba: Grunt je oče že pred desetimi leti izročil najstarejšemu bratu Martinu in si tam za vsako potrebo samo dober prevzitek izgovoril, dve manjši posestvi pa si je popolnoma pridržal. Še zadnje dobi zdaj on, mora pa sestram nekaj doplačati. Vse, pet po številu, so poročene in štiri na trdnih domih, ena pa je šla rajši v Zagreb in je tam dobila »nekega Hrvata«. Ta zahteva še deset tisoč, on ji ponuja osem. Tudi najstarejša jih hoče še deset, češ, da je bila pri izročitvi grunta oškodovana; druge pa ne bodo delale težav. Vsaki še šest tisoč bo ponudil. »Če bodo zadovoljne,« je pristavil.

»Torej nas čaka malo boja?«

»Z onima dvema že. Pa bodo že oče kako napravili.«

Prav za prav je bilo tu davno vsake ceste in potem celo kolovoza konec; sedaj so kolesa tekla popolnoma po zelenem. No, že se je izza drevja prikazala bela pritlična hiša, poleg nje obširen hlev s pokrito lopo. Tja je mož zavozil in začel razpregati.

»Precej za voglom bova videla že bratovo hišo,« je prijazno pripomnil.

»Potemtakem bo treba še malo hoje?«

»Še slabe pol ure.«

Ko je mož spravil živinče, je stopil za mano, ki sem se že tam na brdu po širni pokrajini pod seboj razgledoval. S tega holmca se je vila stezica precej

strmo v dolino, izginila tam doli za dolgo vrsto jelševja, pod katerim sem slutil vodico, in se onstran rahlo dvigala proti naselbini na prihodnjem griču. Sicer vedno isto valovanje na desno in na levo, sočni travniki, še čisto zeleni vinogradi, deloma že obrane njive, gozdiči, na vrhu vsakega brega pa bela poslopja: hiše ali viničarije, vmes prave vile, last gospode iz Maribora.

»Slišite — cerkvá pa ni veliko vmes!« sem pokazal možu z roko naokrog.

»Ali ste bili kdaj na Gorenjskem?«

»Saj so cerkve! Pri Sv. Petru, pri Šmarjeti, pri Sv. Jakobu, pri...«

»Že, že. Koklje so, a piščet ni. Vem, danes niso več časi, a vaši stari menda niso bili preveč bogomolni.«

»Ko pa ni prostora!«

To je res — na vsaki krtini je že »kaj drugega«!...

Spustila sva se v dolino.

»Tam?« sem iztegnil roko proti naselbini na oni strani.

»Dà. Prva hiša za tistim orehom.«

»No, potem menda res ne bo nad pol ure. Kje pa je tisto posestvo, ki bo zdaj vaše? Ali je tam blizu?«

»I, ne. Tu gori. Saj sem spravil konja tam. Oče so doslej imeli viničarja.«

»Tisto bo vaše? A zakaj niste povedali?«

»No, kaj bi pravil za takšno podrtijo. Saj je človeka sram. Vse je razdrapano in nemarno. Pa vinograd tudi, da bi se razjokal.«

»Ta tu?«

Stala sva sredi njega — steza ga je sekala skoraj po polovici.

»Le pogledjte, kakšno je grozdje! Letos ga bomo tolkli, ne stiskali.«

»I, čakajte! Saj smo še komaj v septembru.«

»Nič več ne bo. A če bo, bo zastonj. In ta-le travnik tu spodaj, vedno je pod vodo. Gošča je še nekaj vredna, njive pa so suhe kakor poper.«

Razumel sem in nisem hotel siliti.

»Kdaj pa se boste preselili? Žene še nimate?«

»O imam. In tri otroke. Več jih tako ne bo, ker so jo po zadnjem porodu nekaj rezali. Kar tam bova ostala, to bo pa za deklino, ko doraste.«

»Torej eno posestvo že imate?«

»Iman. Priženil sem se bil. Tega tu je komaj osem oralov, tam pa jih je čez dvajset. In kakšna zemlja! Še boljša od te. Samega vinograda je skoraj štiri orale, hiša in drugo pa novo, ker smo šele predlanskim pogoreli.«

To je bilo že vse na varnem, pred brati, sestrami in — davkarijo: lahko je mirno hvalil.

Onstran potočka v globoki strugi, ki pač še nikoli ni »udaril čez bregove«,

jo je mož zavil s širše poti po stezici na najbližji holmec s skoraj gosposkimi poslopji.

»Ali ne bo bliže spodaj?«

»Saj izgubiva samo pet minut, gospod, če vam je prav. K botru bi grede rad stopil, vse tri otroke mi je držal pri krstu. Sam jih nima in pravi, da bo mojemu srednjemu zapustil. Mogoče bi šel z mano do očeta...«

Ti kujon ti — pet in trideset let mu bo, kvečjemu v dveh bo imel že vso družino lepo preskrbljeno.

No, botra ni doma in tako se sama podvzava dalje.

Ko sva tik pred naselbino, nekaj zacinglja. Mož se odkrije, jaz pogledam na svojo uro: poldne! Krivico sem jim delal — med dvema topoličema stoji znamenje z nekako zanko na vrhu, v nji binglja morda tri kile težak zvonček. Dospela sva. Hiša, kakor večinoma vse: preko treh stopnic dovolj obširna kuhinja, na desno nekaka shramba, na levi prostorna soba, za njo ozka čumnata, v kateri leži bolnik. V treh gručah čakajo brat in sestre, ene še ni. Stopim najprej k bolniku, da ga pozdravim. S svojo strašno shujšano roko mi sicer seže v desnico, tudi nekaj zamomlja, toda potem se obrne k zidu.

»Oče, dali ste me poklicati...«

»Jaz nisem nikogar klical. Pojdite vsi k vragu!« zakriči starec z nepričakovano močjo.

Zdaj ga vsi obstopijo, mu razlagajo, kdo sem, prosijo, naj pogleda. On ponovi grdo besedo in si jezno pokrije glavo z odejo.

Skomignem in se vrnem v izbo. Otroci se med seboj spogledujejo, jaz čakam. Ko ni nič, jaz spregovorim:

»Kar zadeva očeta, bomo pozneje videli. Zdaj mi povejte, ali ste si vsaj vi drugi složni med seboj?«

Vse molči in se prestopa. Napravili sta se dve skupini: na eni strani vse sestre, na drugi oba brata.

»Čakajte, bom pa jaz govoril!« povzamem. »Vaš brat Peter pravi, da izplača v dopolnilo tega, kar ste po očetu že dobile, vsaki sestri še po šest tisoč dinarjev...«

Dalje nisem mogel. Vseh pet žensk je vrglo roke v zrak in dvignil se je vrišč, kakor da jih je sto. V hipu sta posegla vmes še brata.

Sedeš in čakaš. Med tem si si napisal cenjena imena: ta zajetna furija je Antonija. Živi v mestu in je na pol gosposko oblečena — brat Martin ji porglljivo pravi »gospa«, ena izmed sester pa nenadoma iznajde izraz »milostljiva«, ki ga dvojica, trojica z besnim smehom neprenehoma ponavlja. Zakaj tudi sovražna falanga ni enotna: vsaka bojevnica čuti, da najbrže dobi toliko manj, kolikor druga več, in zavezništva se venomer razdirajo, spet spajajo, preskakujejo in prepletajo. Tisti črni, drobni vrag, ki ima najhujši glas, je Nežika; ta Zagrebčanka, ki ji gre bolj na hrvaško, Julika; ta, ki glasno

joče, Malika; še najbolj mirna, čedna debeluška je Rozika. Tudi prostor za končna števila si na svojem papirju ta čas lahko razpredeliš.

Boj traja že nad eno uro in kažejo se prvi znaki utrujenja. Zakaj odločno sem zahteval, da izgine, dokler delo ni opravljeno, z mize in sobe vsako okrepčilo, a Martin mi je obečal, da mu žena tudi v shrambo nikogar ne pusti.

Zdaj bo že čas spet pogledati, kaj pravi oče. Sicer so otroci večkrat hoteli k njemu, češ, naj on pove svojo, a vselej se mi je posrečilo, da jih ustavim. Starec spi. Resnično spi, čeprav skoraj ni moči verjeti. Vendar bo za to časa pozneje in ga rahlo predramim.

»No, oče, kako je zdaj? Boste dali Petru ali ne boste dali?«

»Seveda bom dal. Kaj bom s sabo nosil?«

No, hvala Bogu, to je vsaj jasna beseda.

»In koliko naj izplača sestram? Saj slišite, kako se prepirajo. Pravijo, da povejte vi!«

»Mene nič ne briga. Pri miru naj me pustijo, candre preklete!«

Toda zdaj so že vse okrog njega. Kričijo vanj, ga spominjajo na svoje trpljenje pri hiši, ga hujskajo na Petra, ki se je vedno po svetu cigani, na Martina, ki je vse pograbil, starec pa jih s svojim neverjetno suhim in bledim laktom odriva in obklada z najhujšimi psovkami.

S silo potisnem ženske ven in čakam, da se bolnik malo pomiri.

»Pravite torej, oče, če sem vas prav razumel, da dobi Peter vse, kar vam je še ostalo?«

»Vinograda ne dam. Vinograd ostane moj.«

Prigovarjam mu, naj se premisli. Če hoče, da bo po smrti mir, moramo danes urediti tudi to. Naj si do smrti rajši célo to posestvo pridrži in ga šele za potem zagotovi Petru. No, on suva z glavo in goni svojo. Toda glej, pri vratih že spet stoje vse hčere, mi namigujejo in si kažejo na čelo. Vrnem se v izbo, začnem pospravljati svoje stvari in pravim:

»Če so lastne hčere mnenja, da oče ne vedo več, kaj delajo, potem sem seveda opravil. Meni se sicer tudi čudno zdi, da mož nekaj časa tako pametno govori, kar naenkrat pa...«

Tu se mi nenadoma zasveti. Pomignem Martinu in tiho vprašam:

»Ali oče morda radi pijejo?«

»O to pa že! Včasih se je kar štirinajst dni skupaj držalo.«

»In mu niste dali danes zopet preveč?«

Sina se pogledata.

»Čakajte malo, gospod!« pravi Martin in odhiti nekam ven. Vse sestre za njim.

Kmalu se sam vrne in prikima.

»V steklenici, ki sem jo malo pred poldnem prinesel iz vinograda, manjka za kakega pol litra najboljšega. Tončka pravi, da so oče vse sami popili.«

»To pa je že od sile. Veste, kaj nas čaka, in daste tako šibkemu bolniku kar pol litra te močne pijače! Mogoče ga je hotela ženska celo nalašč omamiti?« Pa mi je takoj žal za besedo. Že itak skrajno razburjeni človek zdaj gotovo plane ven in se še radi tega vname prepir.

Toda glejte ga pravičnika!

»O tisto že ne. Samo zasmilili so se ji, ko so tako slabi in že ničesar drugega več ne zaužijejo. Kaj bi ga mamila.«

»Torej ji še prav dajate. Ampak, če sta vedela vidva, ki očeta bolj poznata, da ga je samo vino zmedlo, zakaj mi tega nista povedala?«

»Saj bi že, če bi bilo prav potreba,« prijazno skomigne Peter.

»Križ je z vami na vse strani, res. No, če ni hujšega, pustimo siromaka še eno uro pri miru, da se prespi. Medtem vi glejte, da se kako sporazumete. Naj pridejo ženske spet noter!«

Ni jih bilo treba klicati. Vrata so kar odletela, a med sestrami se je pojavila tudi zapoznelka Micika, gospodinja na sosednjem posestvu, dolga, pretegnjena ženska, koščenega obraza. Ta je med tem očitvidno redno poobedovala in zdaj s polnimi močmi stopila na bojišče. No, njena čilost je čudovito osvežila tudi že ugašajoče sile sobojevnic in strojne puške z novim besom za-regljajo. Tako spet skloniš glavo in daš vihri, da se izdivja.

Pol ure, ena ura. Vsi že stokrat ponovljeni očitki se stokrat na novo ponove, vse preteklosti se zopet in zopet razgrnejo, vsi grehi kakor grdi tvori razpočijo. Moj Bog, kako veliko se v tako ozkem krogu dogodi, in obenem, kako malo. Toda enkrat mora biti vendar tudi tega konec.

»Ljudje božji!« zastokam. »Dovolite zdaj še meni spet besedo! Tako ne pridemo do kraja. Povejte že, vsaka posebej, kaj zahtevate,« obrnil sem se nalašč najprej na najbolj krotko, »vi, Rozika, na primer? Ali vzamete šest tisoč ali ne?«

»Šest tisoč in eno omaro ali pa šest tisoč in dve sto petdeset.«

»Recimo zadnje, da spet radi omare ne bo vojske. In zdaj vi, Malika?«

»Sedem tisoč pet sto!«

»Recimo za enkrat sedem tisoč . . .«

»Jaz pa dvanajst tisoč in niti pare manj,« nenadoma vmes udari gospa Antonija. »Meni gre že po stanu toliko več.«

O nesrečna beseda! Saj imamo teh »dvanajst tisoč« že do grla. In da je bila ponovila samo to, bi jo bil zavrnil, naj počaka, da pride vprašanje nanjo. Toda ta »utemeljitev«! Vsi plebejski nagoni ostalih so se divje postavili po robu in hipoma je »gospa« sredi samih srditih sovražnikov, ljutih zasmehovalcev. Po stanu! Zato, ker je njen mož lačen berič, ki jo še po repo sem

pošilja. Po stanu. Zato, ker ima doma toliko mrčesa, da so oče še pijani ob treh zjutraj rajši po snegu domov prikolovratili.

Toda tudi ona ima jezik, in ko se ubogi Martin (ki je ves ta zadnji čas s hrbtom sem obrnjen z velikim kuhinjskim nožem kruh narezaval) nekako vmes pritakne, jo prav on skupi: grozna megera mu meni nič tebi nič iz njegove prošlosti izkoplje nezakonsko, ostalim do danes očitvidno še neznano dogodivščino. In to s takimi besedami, da vsi nehote v tla pogledajo, nesrečna njegova žena pa prepadena vanj strmi.

Tu mož nenadoma vse skupaj vrže na klop in se s svojim strašnim nožem zažene proti sestri. V hipu planem tja in mu ga izvijem. Potem stlačim svoje spise kar po glavi v torbico in že sem pri vratih:

»Ko se izdivjate, me lahko zopet pokličete. Po kriminalu zaradi vas še ne bom hodil. Z Bogom!«

»Grem pač peš do postaje,« se odločim. »Sedaj še ujamem zadnji vlak.«

Nisem pa še pri znamenju, ko zaslišim tek za seboj. Ozrem se in zagledam Petra.

»Gospod, lepo prosim, pojdite nazaj. Saj bodo podpisale. Vsaka dobi po sedem tisoč, Rozika šest tisoč dve sto petdeset, Tončka pa deset.«

»Kaj? V teh dveh minutah ste se zmenili?«

»Dà, vse. In oče dajo tudi vinograd, samo dosmrtni užitek si od vsega pridržijo, kakor ste svetovali, gospod.«

»Dobro. Samo da me nimate za norca.«

Pa me ni imel za norca. V čumnati sem našel mesto prejšnjega srepega otre-savca prijaznega in bistrega starčka, ob njegovem vzglavju tropo pohlevnih ovčic. Vse je žarelo od spravlјivosti in ljubezni.

In ker sem bil razumno porabil že čas med bitko, je v dobre pol ure vse skončano. Potem smo prebrali in po vrsti lepo podpisali — vpricho še dveh sosedov, občinskih svetovalcev, da se kdo pozneje po sodiščih ne bo morda po čelu trkal.

»Tako je zdaj vse v redu?« je zaprašal Martin s skoraj slovesnim glasom.

»Za žive in za mrtve,« sem prav tako svečano odgovoril.

»Potem stopite vsi sem k očetu!« je ukazal.

In nato je v svojo široko šapo polovil desnice vseh svojcev, jih z levico pritisikal od zgoraj in vzhičeno ponavljal:

»Zdaj si bodimo pa spet bratje in sestre in se radi imejmo! Saj smo vendar vsi dobri ljudje,« se je obrnil k meni.

Dà. res, naposled so bili vsi dobri ljudje.

ROZA LAJKOVA

Jutro v maju, toda jesensko sivo, kakor je v dušah deklet, ki sede na vozu, opletenu sicer, vendar mrkem, ker jih pelje na dolgo, neznano pot. Skraja so se je dekleta veselila, zdaj ko so tu, pa žalujejo za domom. Robci prestrezajo solze. Negotovost visi nad njihovimi glavami kakor sivina, ki zastira nebo. Ko bo mimo ta pot, jim bo odleglo. Dom bo nekje daleč, daleč, one pa sredi novega življenja, na tujem, v Franciji...

Voznik ustavi in vozu se bliža vsa objokana žena. Objema otroke, se poslavlja od matere in prosi poslednjič moža:

»Štef, skrbi za nje, bodi dober! Pošiljala ti bom franke vsak mesec, in česar ne boš porabil, nesi v hranilnico, da se prej rešimo dolga!«

»Da, da, bom že skrbel za vse,« je obljubljal Štef.

Roza Lajkova je poznala te moževe obljube, večne obljube; zato se je zadnjič ozrla na svojo mater:

»Pa vi včasih pogledajte k njemu, k otrokom, da ne bodo raztrgani in lačni! Zbogom mati, deca, Štef!«

Voz je zaropotal, se polagoma manjšal; potlej so bila sredi ceste le še kolca, s kakršnimi gredo otroci po travo, dokler jih ni zakrila dalja. Oče je velel otrokom: »Domov!« Le mati odhajajoče je ostala. Voz ji je odpeljal hčer, otrokom mater. Kako bo poslej?

»Ne bo dobro za njo ne za otroke!« je vzdihnila starka.

Za Lajkove so se začeli težki časi...

*

Nova dežela, novo življenje. Velika posestva, pristave, širni pašniki in polja kot doma. Toda krave so preko poletja daleč sredi travnikov in dekleta jih hodijo tja molzti. Po šestnajst jih pomolze ena, da so včasih prsti ožuljeni, dasi so roke vajene dela.

Nad polji valovi žito, prav tako kot doma. Ako bo žetev, ga ne bodo kosili ne želi, kakor so delali na Kranjskem; pokosili ga bodo stroji, ki ga sproti pobirajo in vežejo v snopje. Dekletom je treba le pobirati snopje in ga znositi v križe. Tudi ob košnji je podobno. Fantje se tedaj spominjajo kako so kosili doma; tukaj kosi stroj, ki travo sproti razteplje. Tako gre hitreje in je pametneje. Zato opravijo vse stroji: poleti pokosijo rž, pšenico, oves in ječmen, jeseni proso, ajdo in drugo, potlej posejejo repo, in ko vzkali, jo dekleta dvakrat okopajo, kakor na Kranjskem, v Slavoniji in na Nemškem. Potem zrasede debela kot tikve, da je namikajo za trideset voz.

Naposled pritisne zima, snega zapade včasih nad tri metre. In Božič je tu. Treba je kaj poslati domov. Katera še ni odslužila za pot v Francijo, piše domov o draginji, toži, da je slaba pot do pošte in obljublja, da bo odslej redno pošiljala vsak mesec, seveda, če bo pomagal Bog. Tako se bodo re-

ševali dolga na hiši. Končno želijo še vesele božične praznike, veselejše kot jih bodo imele one v Franciji, kjer nekatere niti k maši ne gredo. Slednjič katera tudi v obupu materi prizna, da ne živi najlepše. Na koncu jo roti, naj takoj odpiše kako je doma, ker sanjalo se ji je o kačah, ki so lezle okrog domače hiše. In to pomeni nesrečo; pazijo naj se in takoj, takoj odpišejo.

*

Nekaterim je bilo sicer bolje, na priliko sosedu Lajkovih, Kavaševemu Tinču. Tinč je bil blizu Pariza. In pisal je ženi domov, da ima na brigi petnajst zajcev, petnajst kur, petnajst ovac, katerim polaga, jih češe in pase. Posebno je vesel zajcev, ki so veliki kot psi. Tudi na vrtu je dovolj dela: cepi rože vseh vrst in celo solato, da je večja; na polju pa ne dela nič. To je precejšnja prednost. Potem čaka Tinč, kaj mu bo žena sporočila. Pa dobi prej pismo od brata, ki je blizu Atlantskega oceana, na dobrem mestu; spremlja gospoda in gospo na sprehodih, stopa z njimi na motorni čoln, ki jih zapelje na ladjo. In to je višek.

Nato pride pismo od žene. V njem so domače novice, dobre, kajti dolgovi se krčijo, ker Tinč pridno pošilja svoj zaslužek. Kmalu se bo lahko vrnil. In potlej ne bo več treba na Francosko . . .

Le nekomu se ne manjšajo dolgovi, ampak celo rasejo. In otroci stradajo, ne dobijo mleka, dasi je mati poslala denar za kravo; in malone goli se potikajo naokrog, četudi je oče prejel pred kratkim tisoč šest sto frankov. Oče, Lajkov Štef, jih zapravlja z drugo . . .

*

Nekaj pijanih dedcev, to je vsakodnevna večerna pajdašija Lajkovega Štefa. Včasih je z njimi tudi Žofa, ki si jo je bil privlekel iz Medmurja. Robanti kot Štefovi pajdaši, zato so je veseli. Včasih se kdo spozabi in jo hoče prijeti okrog bokov, pa Štefove rdečkaste, kalne oči se mrko zapičijo vanj, da se pajdašu roka sama povesi.

Tokrat ni Žofe z njim. Doma je. Polega. In včasih za spremembo pretepa otroke, ki so se na to že povsem navadili. Še čudili so se, če ni padala po njih večkrat na dan debela roka pritepenke. Mogočna ženska, ki je imela docela v oblasti moža, očeta zapuščenih otrok, je bila gospodarica zadolžene Lajkove koč. Ženine prošnje in pisma iz tujine so kaj malo zalegla. Ostali vaščani se niso marali vmešavati v zadeve Lajkovih, dasi so videli kaj se godi z otroci, kaj počenjata oče in Žofa in kam vse to vodi. Ženina mati je bila edina, pri kateri so našli zapuščeni otroci zavetje: tolažilno besedo, kruha in mleka, pa tudi kaj za obleči.

Očetova skrb je bila povečini namenjena ženski, zvečer pa pajdašem. Njih je rad poslušal, marsikaj so mu svetovali. Na priliko zdaj, ko sedi z njimi v krčmi:

»Nor si, če greš po Rozo v Francijo. Saj zadosti zasluži za vaju. Boljšega življenja kot zdaj ne boš imel nikdar. In v naši pajdašiji ti tudi ni dolg čas.«

ROZA LAJKOVA

Jutro v maju, toda jesensko sivo, kakor je v dušah deklet, ki sede na vozu, opletinem sicer, vendar mrkem, ker jih pelje na dolgo, neznano pot. Skraja so se je dekleta veselila, zdaj ko so tu, pa žalujejo za domom. Robci prestrezajo solze. Negotovost visi nad njihovimi glavami kakor sivina, ki zastira nebo. Ko bo mimo ta pot, jim bo odleglo. Dom bo nekje daleč, daleč, one pa sredi novega življenja, na tujem, v Franciji...

Voznik ustavi in vozu se bliža vsa objokana žena. Objema otroke, se poslavlja od matere in prosi poslednjič moža:

»Štef, skrbi za nje, bodi dober! Pošiljala ti bom franke vsak mesec, in česar ne boš porabil, nesi v hranilnico, da se prej rešimo dolga!«

»Da, da, bom že skrbel za vse,« je obljubljal Štef.

Roza Lajkova je poznala te moževe obljube, večne obljube; zato se je zadnjič ozrla na svojo mater:

»Pa vi včasih pogledjte k njemu, k otrokom, da ne bodo raztrgani in lačni! Zbogom mati, deca, Štef!«

Voz je zaropotal, se polagoma manjšal; potlej so bila sredi ceste le še kolca, s kakršnimi gredo otroci po travo, dokler jih ni zakrila dalja. Oče je velel otrokom: »Domov!« Le mati odhajajoče je ostala. Voz ji je odpeljal hčer, otrokom mater. Kako bo poslej?

»Ne bo dobro za njo ne za otroke!« je vzdihnila starka.

Za Lajkove so se začeli težki časi...

*

Nova dežela, novo življenje. Velika posestva, pristave, širni pašniki in polja kot doma. Toda krave so preko poletja daleč sredi travnikov in dekleta jih hodijo tja molzti. Po šestnajst jih pomolze ena, da so včasih prsti ožuljeni, dasi so roke vajene dela.

Nad polji valovi žito, prav tako kot doma. Ako bo žetev, ga ne bodo kosili ne želi, kakor so delali na Kranjskem; pokosili ga bodo stroji, ki ga sproti pobirajo in vežejo v snopje. Dekletom je treba le pobirati snopje in ga znositi v križe. Tudi ob košnji je podobno. Fantje se tedaj spominjajo kako so kosili doma; tukaj kosi stroj, ki travo sproti razteplje. Tako gre hitreje in je pametneje. Zato opravijo vse stroji: poleti pokosijo rž, pšenico, oves in ječmen, jeseni proso, ajdo in drugo, potlej posejejo repo, in ko vzkali, jo dekleta dvakrat okopajo, kakor na Kranjskem, v Slavoniji in na Nemškem. Potem zraste debela kot tikve, da je namikajo za trideset voz.

Naposled pritisne zima, snega zapade včasih nad tri metre. In Božič je tu. Treba je kaj poslati domov. Katera še ni odslužila za pot v Francijo, piše domov o druginji, toži, da je slaba pot do pošte in obljublja, da bo odslej redno pošiljala vsak mesec, seveda, če bo pomagal Bog. Tako se bodo re-

ševali dolga na hiši. Končno želijo še vesele božične praznike, veselejše kot jih bodo imele one v Franciji, kjer nekatere niti k maši ne gredo. Slednjic katera tudi v obupu materi prizna, da ne živi najlepše. Na koncu jo roti, naj takoj odpiše kako je doma, ker sanjalo se ji je o kačah, ki so lezle okrog domače hiše. In to pomeni nesrečo; pazijo naj se in takoj, takoj odpišejo.

*

Nekaterim je bilo sicer bolje, na priliko sosedu Lajkovih, Kavaševemu Tinču. Tinč je bil blizu Pariza. In pisal je ženi domov, da ima na brigi petnajst zajcev, petnajst kur, petnajst ovac, katerim polaga, jih češe in pase. Posebno je vesel zajcev, ki so veliki kot psi. Tudi na vrtu je dovolj dela: cepi rože vseh vrst in celo solato, da je večja; na polju pa ne dela nič. To je precejšnja prednost. Potem čaka Tinč, kaj mu bo žena sporočila. Pa dobi prej pismo od brata, ki je blizu Atlantskega oceana, na dobrem mestu; spremlja gospoda in gospo na sprehodih, stopa z njimi na motorni čoln, ki jih zapelje na ladjo. In to je višek.

Nato pride pismo od žene. V njem so domače novice, dobre, kajti dolgovi se krčijo, ker Tinč pridno pošilja svoj zaslužek. Kmalu se bo lahko vrnil. In potlej ne bo več treba na Francosko...

Le nekemu se ne manjšajo dolgovi, ampak celo rasejo. In otroci stradajo, ne dobijo mleka, dasi je mati poslala denar za kravo; in malone goli se potikajo naokrog, četudi je oče prejel pred kratkim tisoč šest sto frankov. Oče, Lajkov Štef, jih zapravlja z drugo...

*

Nekaj pijanih dedcev, to je vsakodnevna večerna pajdašija Lajkovega Štefa. Včasih je z njimi tudi Žofa, ki si jo je bil privlekel iz Medmurja. Robanti kot Štefovi pajdaši, zato so je veseli. Včasih se kdo spozabi in jo hoče prijeti okrog bokov, pa Štefove rdečkaste, kalne oči se mrko zapičijo vanj, da se pajdašu roka sama povesi.

Tokrat ni Žofe z njim. Doma je. Polega. In včasih za spremembo pretepa otroke, ki so se na to že povsem navadili. Še čudili so se, če ni padala po njih večkrat na dan debela roka pritepenke. Mogočna ženska, ki je imela docela v oblasti moža, očeta zapuščenih otrok, je bila gospodarica zadolžene Lajkove kočice. Ženine prošnje in pisma iz tujine so kaj malo zalegla. Ostali vaščani se niso marali vmešavati v zadeve Lajkovih, dasi so videli kaj se godi z otroci, kaj počenjata oče in Žofa in kam vse to vodi. Ženina mati je bila edina, pri kateri so našli zapuščeni otroci zavetje: tolažilno besedo, kruha in mleka, pa tudi kaj za obleči.

Očetova skrb je bila povečini namenjena ženski, zvečer pa pajdašem. Njih je rad poslušal, marsikaj so mu svetovali. Na priliko zdaj, ko sedi z njimi v krčmi:

»Nor si, če greš po Rozo v Francijo. Saj zadosti zasluži za vaju. Boljšega življenja kot zdaj ne boš imel nikdar. In v naši pajdašiji ti tudi ni dolg čas.«

Štef je kimal in brundajoč pritrjeval govorečemu Küzmi, pretepaču in tiho-tapcu, ki je imel na vesti tudi že nekega financa. Dasi je bil Štef včasih že mislil na to, da bo treba začeti rednejše življenje, so ga zdaj spet zapustile želje po poboljšanju, in kakor da je bil njegov sklep vselej le ta, da ne bo nikdar konca takemu življenju, je prepričevalno zagotavljal Küzmi:

»Kaj misliš, da bi bil kdaj tako nor in vas — dobre pajdaše — zapustil; in delal da bi — jaz! Ha, ha, Štef ima ženo, da gara zanj!«

Režal se je široko, zvrnil vase polno kupico in jo treščil v kot. Potlej se je dvignil in udaril po mizi:

»Kakor tu stojim, pajdaši, jaz na Francosko ne grem. Tega boga ni, da bi me zgonil tja. Če pa bi vse zapravil in mi ne bi hotela več pošiljati denarja, grem tja in jo ubijem. Če bi jo pa pustil živo, bi ji vzel garancijo in jo stiral domov. Niti krajcarja ji potem ne pošljem, ker z njo nočem več živeti. Vrag po njej in otrocih. Vse bi pošiljal svoji deklini.«

In znova je zalival. Rabil je moči, da izreče to, kar je še imel na duši. Jutri bo že vedela za vse to vas, ki ga obsoja. Toda zdaj se bo opral.

»Ali mislite, da moja žena tam kaj lepše živi kot jaz? To vam je prava. Tam se vlačijo in ima otroka z drugim. Zato je šla na Francosko, da bi lažje tako živela z njim!«

Zdaj je bila tudi prilika, da izpriča svojo nedolžnost:

»Saj si ne bi prignal deklino, če ne bi ona prva začela. Ona je vsega kriva, otroke ima z drugimi!« so bruhale iz pijanca težke obdolžitve, za katere bo žena kmalu izvedela. O čemer govori vas, izve tudi tujina, otok domačih ljudi v njej.

Naslednji dan je vas res že govorila o tem in mati je pisala Rozi, česa jo Štefan dolži.

*

Kakor jetnica tujine se je čutila poslej obrekovana Roza, ki je hotela takoj domov oprati svojo čast in spoditi moža. Pa kaj si je hotela: vleklo jo je k otrokom, srce ji je krvavelo radi Štefanovih obdolžitve, toda pozabiti je morala na vse:

»Kam naj grem brez denarja? Otroci so lačni, živa ne morem z njimi v zemljo. Še eno leto moram potrpeti.«

In ko se je umirila, je prijela za pero. Pisala je dolgo pismo in ga poslala v svojo občino. Naj se zavzamejo za njo in za otroke občinski možje. Če jim je le še količkaj do pravice, ji bodo pomagali. In rotila jih je, naj ne verujejo moževim lažem, ko živi le za svoje otroke.

Občinski možje pa so prekladali njeno pismo iz roke v roko.

»Neprijetna zadeva je to,« so zmigovali z rameni. »Vendar zavzeti se bo treba, to je naša dolžnost.«

Možje so tuhtali in sklepali. Pred tajnikom je ležalo pismo obupane matere,

varane Roze, ki je morala v tujini skrivati čustva pred svojimi znankami in pred gospodarjem.

*

Koliko lahko pove eno samo, z okorno pisavo napisano pismo. Čustva v njem ne poznajo ovinkov. Domače narečje v madžarskem pravopisu. Mučiš se, da ga prebereš. Kako se je morala šele truditi roka, da ga je napisala!

Pred tajnikom leži to pismo; ne bo prišlo tako kmalu na vrsto, saj ni nujno, uradno. Zato ga dá pod druge dopise, važnejše. A v tem pismu se skriva marsikaj: tragika matere, varane žene, sezonske delavke, ki v tujini išče kruha za lačne otroke. Glasi se:

Spoštovani občinski možje!

Pišem Vam žalosten list, v katerem Vas vse lepo pozdravljam in prosim, da poskrbite, naj moji otroci ne pridejo na občino. Stroške za Vaš trud bom povrnila. Če pa mi ne morete ali nočete pomagati, Vas prosim, da mi odgovorite in se obrnem drugam. Tako več ne more ostati.

Najprej sem poslala svoji materi denar za kravo in jo prosila, naj jo kupi za otroke, da bodo imeli vsaj malo mleka. On pa je dal kravo svoji sestri, in otročiči sedaj stradajo. Ali bi bili tako dobri in bi šli z orožnikom na Bistrico k njegovi sestri in bi ji kravo vzeli! Saj ve, da je moja in od otrok. Odženite jo in jo prodajte, denar pa prihranite za otroke. Če bi se sestra branila dati kravo, ji povejte, da je moja, ne Štefova, in je on nima pravico dati sestri ali prodati.

Če bi mi bil pošten mož in otrokom dober oče, bi mu poslala garancijo. Tako ga pa nimam volje spravljati sem, da bi bile še tu z njim neprilike. Če bi čutil v sebi vsaj malo časti, ne bi imel tiste ženske pri sebi in ne bi z njo zapravljaj mojega truda.

Dragi moji, srce me boli, ker se ne morem vrniti. Vidite, tu vsaj nekaj zaslužim, da bodo imeli otroci za obleko; pa še za dolg nekaj ostane. Jaz tukaj varčujem kakor morem, mož pa doma zapravlja. Dozdaj sem doma še vsako leto plačala najemnino za zemljo, davke, obresti, pa tudi nekaj dolga sem odplačala. Otroci pa le ne bodo imeli od tega ničesar. Dosti sem trpela tedaj, ko smo zidali hišo. Mož je zaslužek zapil in z otroci sem morala stradati. Zdaj bo napravil še to. Otroci pa naj gredo potem med občinske reveže. Zato Vas prosim, da mi pomorete prepisati na otroke kočo in zemljo. Za zemljo in dolg na hiši bi tukaj odslužila, da bi mali potem imeli vsaj nekaj.

Štefa, moža mojega, pa pokličite v urad in ga pred pričami vprašajte, kaj bo napravil z menoj? Če noče od deklina, naju razpišite. Otroci so moji, njih odpravite od hiše, jim že potem poiščem dobrega varuha. Če pa ne boste hoteli ničesar napraviti in bodo prišli otroci

med občinske reveže, se več ne vrnem. Vsega tega ne bi prenesla. Življenje si vzamem.

Zadnjič Vas prosim milosti. Pomagajte mi radi otrok! Dosti sem že pretrpela zavoljo njih, a nimam pri tem nobene pomoči.

Prosim, odgovorite mi takoj!

Lepo Vas pozdravlja

Roza Lajkova.

Potem se je Roza še dvakrat oglasila. Prvič, ko je poslala v pismu dvajset frankov za trud občinskega urada, drugič pa ko ni več prosila, ko je bila že umirjena, ko je našla svojo pot . . .

Štef ni maral odsloviti Žofe. Tudi besede odbornikov bi bile odveč. Ko so ga poklicali v občinsko pisarno, se je zagovarjal:

»Žofa bo ostala pri meni. Saj ima Roza na Francoskem kar dva otroka. Kaj bi potem očitala meni. Vsak po svoje.«

V poslednjem pismu pravi Lajkova Roza:

»Otroci so moji in le za njih bom poslej skrbela. Možu sem poslala vsega štirinajst tisoč dinarjev, a niti pare dolga ni odplačal. Kaj bi se še trudila. Hiše noče prepisati na otroke ali name; zato ne bom več plačevala dolga za njo, ampak si kupim drugo. Nekaj let še ostanem v Franciji; otroci bodo do tedaj pri moji materi. V tem času zaslužim toliko, da bo za nov dom. Otroci, moja mati in jaz bomo v njem.«

Na zadnji strani pisma sta bili tudi izjavi dveh prič, ki sta izpričali, da živi žena pošteno in jo mož le obrekuje. Tako je bila oprana čast žene in matere. Možu ni bilo všeč, zlasti ne, da bi moral sam odplačevati dolg.

»Pajdaši, ne bomo več skupaj pili. Penez mi več ne pošilja«, je nekega večera Štef pobit razlagal svojim pivskim bratom in jim poslednjič plačal pijačo. Potlej bo konec tega življenja. Treba bo delati, zaslužiti. Lajkov Štef, Žofa, pa delo . . .

Pa se vendarle nekako prebijata. Samo kako dolgo še? Ali bosta vztrajala z Žofo tudi v preizkušnjah, ki ju čakajo? Do zdaj ju še ni minilo potrpljenje. — Mura je kalna in globoka, pripravna za lovljenje rib. In tako stoji Štef ves dan ob njej. Žofa jih prodaja po sosednjih vaseh. Zaslužek je slab in tudi ne bo trajal dolgo, le dokler se Mura ne ščisti. A do tedaj se bo sčistilo tudi razmerje med trojico: Rozo, Štefom in Žofo, ki se bo kmalu naveličala stradanja. Poiskala si bo drugega. In Štef bo ostal sam z dolgom na hiši. Slabič je Štef že od nekdanj. Ko rabi pomoč, je vselej ponižen. Mogoče bo že čez mesec ali dva pisal ženi:

»Ljuba Roza, bodiva si dobra! Zavoljo otrok. Žofa sem stiral in zdaj se lahko vrneš, ali pa pridem k tebi, da se prej rešiva dolga. Odpiši takoj kako misliš!«

VPRAŠANJE

POSVEČENO SPOMINU SREČKA KOSOVELA

*Pel bi rad pesem mogočno in silno,
ki bi bilà kakor trombe je glas,
dvignil bi rad zaveso sramote,
razbil malika, ki ga časti tvoj čas?*

*Ali si res, ki boš kriknil v vse dalje
krik najglobljih, krvavih bolečin,
edini, ki boš s prezirom pozabil,
da si hlapcev in denunciantov sin?*

*Ali ne veš, kako je véliki Mesija
bil od Judov sramotno izdan,
kako je ponižan in zapuščen na križu
izkrvavel iz od bratov zadanih ran?*

*Zdemoralizirana je stara Judeja,
Mojzesov in Salomonov v njej ni več sedaj:
za vso svojo veliko, odkritosrčno ljubezen —
našel boš le pomilovanja smehljaj!*

RUŽA LUCIJA PETELINOVA

GOSTILNA

*V začetku je bilo vse snežno belo,
po apnu so dišale dobre stene
in nekdo je zaznamoval na stropu
z rdečo kredo, kje naj luč visi.*

*Zdaj miza se med stene je zarasla,
na njej pa kakor mrtva, v mlaki piva,
leži samotna, v nič razprta roka
nekoga, ki ne ve, kam naj še gre.*

*Beločnico pojemajoče ure
še grize dim poslednjega kadilca,
in kakor solze ji polze minute
na bolno izsušene grudi časa.*

*Nekje petelin sanja, da je dan,
a tu brezdomec sanje mu preklinja.
Na muholovki bedna črna muha
brenči v temo: »Zaman, zaman, zaman . . .«*

ŠE VEDNO AKTUALNE KREKOVE MISLI

Kmalu bo dvajset let, kar krije zemlja slovenskega politika, organizatorja in sociologa velikega, res nadpovprečnega formata, dr. Janeza Evangelista K r e k a. Njegovo ime je sicer še živo in združeno z visoko pieteto, njegove misli in ideje pa so skoraj pozabljene, ali se napačno citirajo in razlagajo. Pa so vendar vsaj nekatere sedaj še prav tako aktualne kakor so bile tedaj, ko jih je napisal ali izgovoril. Zato bi si jih morali prav v teh dneh ponovno poklicati v spomin ter izluščiti iz njih tiste preroške iskre, ki osupljajo. Naj poizkusimo obuditi vsaj nekatere in samo fragmentarično.¹⁾

O v e l i k o s r b s t v u. »Do balkanske vojne sta vodila srednjeevropsko politiko dva koncepta: habsburški in hohenzollernski. V tekmi dveh dinastij je poizkušal Habsburg ustvariti lastno srednjo Evropo ob Donavi v obliki federativne države, ki naj bi združila večino zahodnih in balkanskih Slovanov. Proti hohenzollernskemu pangermanizmu, ki si je hotel osvojiti in podrediti tudi Avstrijo, so hoteli habsburški ideologi postaviti slovansko, trialistično Avstrijo. V balkanski vojni pa se je zgodilo nekaj usodnega, zmagal je zahodni, pangermanski instinkt nadčloveka in pokopal idejo slovanske srednje Evrope. Pangermanizem je izključil Slovane in jih nehote prisilil k lastni politiki. Profilaktično pa je poizkusil realizirati samostojno slovansko politiko po starem političnem geslu: divide et impera! In sicer razkrojiti Slovane nacionalno in versko. Nacionalni razkroj so započeli p a n g e r m a n s k i a g e n t i z gesli Velike Slovenije, Velike Hrvatske, Velike Srbije in Velike Bolgarije. Z infernalno mržnjo so se vrgli zlasti na Srbijo. Kalkulirali so tako: ako se nam posreči uničiti Srbijo, pionirja in predstražo prodirajočega slovanstva, odsekamo Rusiji desno roko in jo izoliramo v Aziji. To pa dosežemo samo z idejo Velike Srbije, s katero se Srbi za večno osovražijo pri vseh južnih in severnih Slovanih, osobito pri Rusiji. S temi spletkami je hotel pangermanizem zastrupiti čisto, slovansko kri s pomočjo tuje, nečiste krvi. Slovanska kri prenaša mešanje z vsako drugo, zlasti mongolsko krvjo, hemolitično pa deluje pritok židovske in mediteranske, materialistične in trgovske krvi. Prepričan pa sem, da zdravi srbski instinkt ne podleže tuji sugestiji Velike Srbije.«

O v e r s t v u. »V verskem oziru je hotel pangermanizem ovekovečiti razkol in za vsako ceno preprečiti zedinjenje z vzhodnim krščanstvom. Prepričan pa sem tudi, da onemogočijo višji interesi človeštva pangermansko intrigo proti zedinjenju krščanstva. Sodelovati pa moramo tudi mi sami in najprej izvesti popolno ločitev cerkve (vere) in države (politike) za zahodno in vzhodno krščanstvo. Kristusovo kraljestvo je duhovno, n i p o l i t i č n o i n od tega sveta. Bog ni odvisen od omejenih človeških pojmov. Glavni del sotrudnega razvoja se izvrši stoprav v bodočnosti. Zahodno krščanstvo zaupa

¹⁾ Iz knjige: Dr. Fr. Derganc: Svetozor. Spomini na Kreka.

preveč političnim in materialnim oporam, ki se izpreminjajo nestalno od dne do dne, preveč zaupa površnim koreninam dialektičnega racionalizma. — Kaj bo z njim, kdor se zameri ljudstvu in se kompromitira s kakim nesocialnim prijateljstvom? Politična suverenost²⁾ bi zanesla Vatikan v političen vrtinec, iz katerega ne bi bilo nobene rešitve. Kje naj bi papeštvo potem iskalo zavetja?³⁾ — Kdor ni sovražnik krščanstva in komur začasna moč in ugodnost ni več ko krščanstvo, kdor misli le za ped naprej, mu v strahu zastaja srce. Rešitev zahodnega krščanstva je zato le v zedinjenju z vzhodnim krščanstvom. Prvi pogoj zedinjenja pa je ločitev obojega krščanstva od države in politike. Zahtevati moramo popolno in enako svobodo vseh konfesij, ker uspeva resnica le v svobodni tekmi. — Ne bodimo sovražniki krščanstva, vase in v trenotek zapičeni egoisti! Ne zlorablajmo svoje sugestivne moči nad ljudstvom, ne vodimo ga po zagatah in ovinkih trenutne koristi, marveč po široki cesti historične nujnosti.«

O s v o b o d i. »Zdaj je padel ruski cezaropapizem⁴⁾, kmalu sledita še druga in zadnja dva stebra reakcije: hohenzollernski pangermanizem in habsburški klerikalizem. Na stežaj nam odpre svoboda svoja vrata po vojni. Samo, samo, ali jo bomo znali prav porabiti in izrabiti?«

O b o l j š e v i š k i r e v o l u c i j i. »Mala Francija se je pomirila in konsolidirala v dobrem desetletju po revoluciji. V ogromni Rusiji bo treba več desetletij. Revolucija je sedaj notranja ruska zadeva, ne smemo se vmeševati vanjo. To morajo Rusi zdaj opraviti sami med seboj. — Strašno trpljenje in beda pride nad Rusijo. V orjaški senci začasno onemogle matuške Rusije bomo zmrzovali in trpeli tudi mi. Kdo nas bo ščitil na mirovni konferenci namesto Rusije, kdo polagal račun za rusko zmago na Marni?⁵⁾ Zato pa mora naša duša trpeče brate objeti s tem večjo ljubeznijo, misliti nanje brez prestanka in moliti za matuško Rusijo, da izide srečna in zdrava iz požara revolucije. Nič se ne bojte, Rusi so prestali brez nesreče še hujše krize. Spomnite se le 250-letne tatarske okupacije! Izčiščena, prerrojena in ojačena vstane Rusija iz tega ognja kakor Feniks, simbolična ptica starega bizantinskega carstva. In mi moramo že zdaj svatovsko pripravljati svoje duše za tisto veličastno slovansko vstajenje!«

O r a z v o j u m a r k s i z m a. »Marksizem se bo razvijal do konca po isti dialektični metodi (teza—antiteza—sinteza), po kateri je Marx nadomestil Heglov idealizem s protislovnim materializmom. Sedaj je prišel po dialektični metodi na vrsto zopet idealizem. Z enako razvojno nujnostjo nadomesti sedanjo stopnjo historičnega materializma v obliki prastarega empiričnega

²⁾ Dosežena zares z znano lateransko pogodbo!

³⁾ Kakor da je videl vnaprej dobo fašizma!

⁴⁾ V času boljševiške revolucije l. 1917.

⁵⁾ Krek je pravilno trdil, da so omogočili francosko zmago proti Nemcem na Marni v svetovni vojni samo Rusi s svojim silnim pritiskom na Nemčijo od vzhoda.

dualizma duha in materije. Dualizem z nadmočjo duha. Dialek-
tični razvoj pospešita dva činitelja: asketična vzgoja nove ruske inteligence
in avtonomna dinamika duha. Nova ruska inteligenca bodočnosti vzrase v
največji stiski in bedi, navadi se resno in pravilno ocenjevati materialno
uživanje. Avtomatično se razvije v njeni duši nov stoicizem, prirodno svež
in preprost, nekako asketičen idealizem v zavestnem nasprotju s perversnim
okusom in mehkužno modnostjo zahoda. V potencirani jačini oživi stari
duh slavjanofilskega idealizma, slovanske sozavesti in sočutnosti, ljubezni
in bratstva. V avtonomni dinamiki pa zaniha polarni duh v protislovje
idealizma. Po Marxovem dialektičnem principu je namreč idealizem na vrsti.
Ta živi in dejavni, sozavestni in sotrudni idealizem sname z naših tilnikov
jarem zahodnega kapitalizma in odpre človeštvu možnosti boljšega in lep-
šega življenja.«

Ali nas te Krekove misli in prognoze ne presenečajo? Še skoraj bolj bojazni!
Ali ni duh pangermanskih intrig še vedno razkrojevalno živ? Kam je šel
Vatikan? Kaj smo napravili iz svoje svobode? Kako pospešujemo evolucijo
slovanske sozavesti v trpeči Rusiji?

RADIVOJ REHAR

NOVA FAZA BOJA ZA NADVLADO NA SREDOZEMSKEM MORJU

Italijansko-abesinska vojna je s svojimi posrednimi in neposrednimi posledicami dvignila v ospredje celo vrsto starih ter novih vprašanj velike svetovne politike, ki pričenjajo polagoma vznemirjati zlasti zahodni velesili Anglijo in Francijo. Z aneksijo Abesinije je stopila Italija s povečano silo v tekmo za nadvlado na Sredozemskem morju, ki je kljub vsemu modernemu tehničnemu napredku prometa in vojskovanja še prav tako velikega pomena, kakor je bilo v prejšnjih dobah zgodovine razvoja mediteranske kulture.

Idealna sredozemska zaokroženost starega rimskega imperija je imela v vseh dobah veliko privlačnost za imperialistično trgovske, prometne ter obrambne cilje posameznih velikih držav in njihovih narodov. Toda razmere, ki so ob stalni rivaliteti tekmovalcev nujno vodile h kompromisom ravnotežja, niso nikoli dopustile, da bi se bil mogel kdorkoli samooblastno zasidrati na Sredozemskem morju in njega obalah. Nekrvavi boj, ki se je dolgo bil med Anglijo in Francijo, je ostal spričo tega ravnotežja neodločen, kar je spretno izkoriščala že prejšnja Italija, v kateri veliki zahodni velesili vse do nedavne nista videli resno nevarnega tekmeča.

Italija predfašistične ere je bila sicer res velesila, a dejansko le na papirju. Niti zgolj politično niti trgovinsko ali vojaško se ni mogla uveljavljati v smislu resnične velesile in je zaradi tega stala skoraj tiho ob strani. Šele

Mussolinijev fašizem je pričel kričati v svetovno-politični koncert velesil in posebno še preko Sredozemskega morja. Pa tudi ta krik se je zdel vse do lani le demagoška gesta agitacije za notranje italijanske potrebe, kateremu veliki svet ni pripisoval večjega pomena, še manj resne nevarnosti.

Morda je prav to opogumilo fašistično Italijo, da je naenkrat segla iz kričave agitacije v oboroženo akcijo, za katere objekt si je izbrala Abesinijo. Zelo je namreč značilno, da tudi prvi diplomati zahoda vse do italijanskega napada na Abesinijo ob reki Mareb niso verjeli, da bo fašizem zares izvršil svoje napovedi, ali vsaj ne brezobzirno do kraja.

Streli ob reki Mareb, na meji italijanske kolonije Eritreje in dotlej suverenega abesinskega cesarstva, so zato pomenili uvod v dejansko akcijo Italije, katere končni cilj je mnogo višji kakor samo zavojevanje Abesinije. Ta cilj je začetek boja Italije za nadvlado na Sredozemskem morju v smislu stare idealne zaokroženosti rimskega imperija. Z zavojevanjem Abesinije je prva etapa tudi dosežena, in Italija je postala naenkrat tretji faktor na Sredozemlju, tretja velesila v stoletni tekmi za supremacijo. Že samo ravnotežje v treh pa pomeni oslabitev prejšnjega ravnotežja v dveh, ravnotežja Francije in Anglije.

Današnji položaj Italije na Sredozemskem morju je geopolitično zelo ugoden. Tega dejstva si ne smemo prikrivati, dasi lahko podcenjujemo italijansko gospodarsko, finančno in nazadnje tudi vojaško moč. Zarita od severa proti jugovzhodu v samo osrčje Sredozemskega morja, zapirajoč v Otrantskih vratih s pomočjo protektorata nad Albanijo vhod v Jadransko morje, ogražajoč s posestjo Sardinije preliv med Karbonarskim rtom na Sardiniji in Blanškim rtom v francoski Severni Afriki ter s Sicilijo in otokom Pantelarijo še bolj ožino med Marsalo in Bonskim rtom v Tunisu, je kakor ustvarjena za postavljanje zased na tem najbolj kočljivem delu Sredozemlja. Vse te prednosti pa še močno dviga posest Libije in Dodekaneza. Mimo tega ne smemo pozabiti, da je sočasno z vojskovanjem v Abesiniji pričela graditi na Pantelariji, Dodekanezu in v Libiji moderne utrdbe ter mornariške in letalske baze.

Spričo tega se je položaj angleških postojank na Sredozemskem morju precej poslabšal. V času viška letalskega razvoja in malih podmornic najnovejše japonsko-italijanske konstrukcije, je postala vrednost angleške Malte precej problematična, nič manj pa tudi ne vrednost Cipra in Port Saida. Celo geopolitični položaj francoske posesti na Sredozemlju je slabši kakor italijanske, ako (kar velja tudi glede Anglije) odštejemo pomembnost posesti ostalih sredozemskih držav, ki bi se v primeru oboroženega spopada skoraj gotovo že iz lastnih življenjskih interesov postavile na stran obeh zahodnih velesil. Z zavojevanjem Abesinije je pa postala Italija važen faktor tudi v edinem odtočnem kanalu Sredozemskega morja na vzhodu, v Rdečem morju. Vhod vanj v Sueškem prekopu zapira res Anglija s Port Saidom in Suezom, toda okoli njiju pričlenja dvigati arabsko morje vedno nevarnejše valove vsearabskega nacionalizma, kar nam izpričuje vafdistično gibanje v Egiptu in

krvavo upiranje v Palestini ter Siriji. To morje postaja toliko bolj nevarno, ker so egiptski vafdisti že skoraj docela porušili steno nasprotij med deželo ob Nilu in Saudovo Arabijo ob vzhodni rdečemorski obali. V Londonu in Parizu je dovolj resnih glasov, ki zatrjujejo, da dogodki v Egiptu, Palestini in Siriji niso brez zveze s fašistično akcijo. Na vsak način pa ne smemo prezreti, da so Italijani čutili že zelo zgodaj potrebo uvesti v muslimanskih delih Abesinije arabščino kot drugi uradni jezik.

Po osvojitvi Abesinije je postala Italija najmočnejša sila ob Rdečem morju. Za njeno dolgo eritrejsko obalo leži ogromno in bogato zaledje, ki more dati v primeru potrebe milijon najboljših vojakov. Treba jih je samo izvežbati in moderno oborožiti, kar se lahko zgodi že v nekaj mesecih. S posestjo prej nepomembnega in neobljudenega otoka, katerega je lani odstopila Francija Italiji od svoje somalske kolonije, je prišel fašizem celo v samo osrčje Bab el Mandebkega preliva, najožje točke Rdečega morja. Ta otok Italijani že mrzlično utrjujejo, kakor grade tudi oporišča vzdolž svoje eritrejske obale. Tako bi mogli Italijani, ako bi bili dani tudi ostali pogoji, ogražati položaje ter svobodo gibanja Anglije in Francije na Sredozemskem in Rdečem morju: v sicilsko-afriški ožini, na Malti, Cipru, v Port Saidu ter Bab el Mandebu, da pri tem ne upoštevamo še možnosti vpada iz Abesinije v Sudan in panarabske vstaje. Angleži o tem ne razpravljajo javno, a vsi znaki kažejo, da vidijo točno ves položaj, Francozi ga pa tudi v javnosti ne prikrivajo. Tako so nekateri vodilni francoski dnevniki vzdvomili nad bodočnostjo svoje Somalije (Džibutija) in svobode poti v Indokino, na Novo Kaledonijo in Madagaskar. Francoska Somalija je po zavojevanju Abesinije po Italiji ostala brez zaledja ali lahko vsaj ostane, ako ga Italija zapre, kar more storiti vsak dan. Gospodarski in transportni propad Džibutija bi imel za Francijo neprijetne posledice, njega izguba bi pa pomenila neposredno nevarnost izgube Indokine, Nove Kaledonije in Madagaskarja, po katerem je Rim pokazal apetit že ob priliki lanskih francosko-italijanskih kolonialnih pogajanj med vladama g. Lavalu in g. Mussolinija.

Vse to dokazuje, da je z italijanskim zavojevanjem Abesinije napočila zares nova doba boja za nadvlado na Sredozemskem morju, in sicer v treh, ne več v dveh. Ta novi položaj bi moral Anglijo in Francijo nujno prisiliti k skupnemu zastopanju svojih mediteranskih interesov, a okoli njiju bi se morale zbrati še vse ostale obalne države, katerih življenjska nujnost je preprečiti ustvaritev neke obnovljene posestne zaokroženosti v smislu idealov starega rimskega imperija. Interes malih in srednjih obalnih držav pa narekuje kategorično potrebo po mednarodni svobodi Sredozemskega morja kot politične, trgovske in sploh prometne svojine vseh, ki ob njem živijo.

Morda bo nova francoska politika pravilno razumela položaj in svoje naloge ter bo krenila na to nam vsem koristno pot. Vsako opuščanje te poti ali vsako oklevanje in zavlačevanje bi pa utegnulo roditi na nasprotni strani nove gopumne appetite.

TEMELJNI PROBLEM JUGOSLAVIJE

Ko se je predlanskim ob sestavi vlade g. Bogoljuba Jevtića pridružila njegovemu režimu skupina slovenskih kmetijcev, okrepljena z nekaterimi disidenti zbegane in razkropljene JNS, je potom svojega novega dnevnika, prvotnega »Glasa naroda«, priporočala kraljevini Jugoslaviji novo zdravilo za ozdravljenje vseh njenih notranjih bolezni. Svoj recept je sestavila na podlagi po njej ugotovljene diagnoze, ki se je glasila nekako tako-le: Kraljevina Jugoslavija boleha za neurejenostjo finančnih, gospodarskih in socialnih vprašanj. Samo od tod izvira vse zlo, tudi ostalo: politično, upravno, kulturno... Na podlagi te diagnoze je — kakopak, saj je to edino logično! — predlagala rešitev naštetih vprašanj kot uspešno univerzalno zdravilo. Čim bodo vsi državljani kraljevine Jugoslavije finančno, gospodarsko in socialno okrepljeni, odnosno bolje povedano saturirani (siti), ne bo nobenega srbskega, hrvatskega in slovenskega vprašanja več.

Sicer moramo že takoj ugotoviti, da ta diagnoza in na njeni podlagi predlagana medicina nikakor ni bila original, ampak samo surogat starejših podobnih diagnoz in medicin, zasluga te slovenske politične skupine je pa bila, da jo je izoblikovala v sistem in svoj program, s katerim se je lani 5. maja podala na državnozborske volitve. Kdo je res zaradi tega programa glasoval za njeno listo in kdo iz drugih razlogov, ki so dobro znani, bi bilo težko ugotoviti, mislimo pa, da so bili taki »programatičniki« v veliki manjšini. Gotovo pa je, da je to popolnoma postranskega pomena. Bolj važno je vprašanje: iz kakšnih temeljev in naziranj se je rodila ta diagnoza s svojo svojsko medicino? Odgovor je lahek in ne zahteva dolgega premišljevanja: iz materialističnih! Samo politična skupina, ki je enostransko materialistično orientirana, more videti v javnem življenju države samo materialistične potrebe in negirati duhovne ter vse ostale, iz duha in duhovnosti izvirajoče. Kakor da bi bil n. pr. človek lahko nesrečen samo zaradi lakote in srečen zopet takoj, čim se nasiti!

Čisto tej je podobna druga diagnoza in nje medicina, ki jo oznanjajo srbski demokrati in še nekatere druge naše strankarsko-politične skupine ter so jo oznanjali vmesno tudi voditelji bivše Slovenske ljudske stranke, dokler so še bili v opoziciji in se še niso zlili v JRZ. Ta diagnoza se glasi, da: boleha kraljevina Jugoslavija za pomanjkanjem demokracije in je zato univerzalno zdravilo absolutna demokracija. Da je demokracija dobrina, ki je vsaj doslej ni še mogla zamenjati nobena druga adekvatna dobrina, ni dvoma. Toda demokracija, kakršno imajo v mislih te skupine, je le ozka, strankarsko degenerirana demokracija. V bistvu se glasi zahteva teh glasnikov demokracije poljudno povedano tako-le: »Dovolite nam, da obnovimo svoje politične stranke, da bodo smele in mogle zopet obstojati ter delovati kakor so nekoč in bodo imele tudi upanje, da postanejo še kdaj deležne ugodnosti vladanja

ali vsaj sovladanja, pa bo Jugoslavija mirna in srečna.« Demokracija je po tem takem tem političnim skupinam samo ozek pojem za svobodno strankarsko izživljanje. Toda s tako demokracijo se notranja vprašanja Jugoslavije ne bodo nikoli rešila, ampak kvečjemu še povečala. Demokracija, ki bi mogla postati podlaga — nikakor ne že rešitev sama! — za reševanje naših notranjih problemov, bi morala biti demokracija celotnega državnega sistema in njegovega odnošaja do celokupnega državljanstva.

Tretjo diagnozo in medicino poznamo iz tiste strankarsko-politične skupine, ki je v letih obstoja kraljevine Jugoslavije najčešče menjala svoje firme, dočim se skuša sedaj preko pohorskega deklarantstva (ki je ostalo epizoda), vkrcati zopet na staro ladjo JNS. Ta skupina ugotavlja diagnozo in medicino iz svojega »integralnega nacionalističnega unitarizma«, kateremu dostavlja dosledno (iz taktičnih ozirov ali iz sramežljivosti, kdo ve?), »ohranitev vseh pozitivnih dobrin plemen Srbov, Hrvatov in Slovencev«. Nje diagnoza se glasi, da boleha kraljevina Jugoslavija za slabostjo uprave, pozablajoč pri tem, da izvira ta slabost v prvi vrsti iz od nje same propagiranega »integralnega unitarizma«. Nje medicina je: zmerna upravna reforma na podlagi birokratične decentralizacije. Mimo tega še: dosledna linija notranje politike, če le mogoče tako, da bo ona sama trajno zastopana v vladi. Priznavamo, da je dobra in smotrena uprava temelj uspevajoče države, a je le en sam postranski problem, ena sama manjša, iz druge, večje rane izvirajoča bolečina.

Podobno diagnozo in medicino oznanja nova JRZ, posebno na usta svojega najglasnejšega ideologa. Kraljevina Jugoslavija boleha za slabostmi uprave, uvedene po prejšnjih režimih in za pomanjkanjem sporazuma med vodilnimi političnimi strankami. Glavno zlo pa je po ugotovitvah JRZ to, da ne sodelujejo v vladi Hrvati in se z njimi tudi še ni našel modus za tako sodelovanje. V bistvu se pa to glasi: da Hrvati še niso vstopili v JRZ! Mi pa vemo, da so Hrvati že bili v vladi, pa zaradi tega ni bil rešen niti en sam problem, ki je obstojal tedaj in obstoja zaradi tega še vedno. In tudi, če bi Hrvati sedaj stopili v vlado in morda celo v JRZ, se ob sedanjem splošnem sistemu ti problemi ne bi rešili, kakor se niso rešili z vstopom bivše SLS v vlado in v JRZ, dasi sta ta stranka in njen voditelj prav gotovo stavila že ob začetku zadevne zahteve.

Peto diagnozo in medicino nudijo skrajni, fašistično orientirani »jugoslovenski nacionalisti«, ki doslej še niso formalno organizirani v kaki homogeni politični skupini, ampak se skrivajo deloma v raznih manjših gibanjih, ali pa žive kot zajedalke med pohorskimi deklaranti, radikalskimi zajedničarji itd. Ti zatrjujejo, da izvirajo vse naše notranje bolezni iz tega, da: obstojajo še vedno Srbi, Hrvati in Slovenci in se še niso vtopili v Jugoslovenih z enim jezikom, eno vero, eno kulturo itd. Zlitje vsega prebivalstva v en, v vsakem oziru absolutno enoten narod, kakor so n. pr. italijanski, nemški, francoski itd., bi na mah ozdravilo bolezni. Ti na skrajni desnici

stoječi zdravniki predlagajo torej v bistvu isto, kakor: napravimo iz treh bolnih ljudi enega samega zdravega. Od tega vzemimo zdrave noge, od onega zdravi trup, od tretjega zdravo glavo; kar ostane — vrzimo proč! Namesto da bi ugotovili diagnozo vseh treh in jim predpisali ločena zdravila, kakršna zahteva njihovo zdravljenje!

Vse te diagnoze, ki smo jih našli, so že izhodiščno napačne, zato so napačne tudi medicine in pacientki po njih še vedno ni bolje.

V čem obstoja torej bolezen, v čem temeljni problem? V takem absolutno svobodnem sporazumu Slovencev, Hrvatov in Srbov v celoti (ne posameznih političnih strank!), ki bo rodil tako notranjo politično, upravno, finančno, gospodarsko, socialno in kulturno ureditev vsem svete in nedotakljive kraljevine Jugoslavije, da se bomo mogli svobodno razvijati vsi drug ob drugem in nemoteno doseči notranje zadovoljstvo, spoštujoč pri tem drug drugega, nikoli pa vsiljujoč drug drugemu nekaj, kar ne ustreza njegovemu bistvu, ali hoteč drug nad drugim vladati bodisi potom diktature bodisi preglasovanja. Zavreči je treba torej najprej vsako misel na Veliko Slovenijo (s kajkavskimi Hrvati), Veliko Hrvatsko (s »planinskimi Hrvati« Slovenci ter prečanskimi Srbi), kakor tudi Veliko Srbijo (s Hrvati in Slovenci), o katerih je dejal že veliki dr. Janez Evangelist K r e k, da je razkrajevalni zasnutek pangermanskih agentov. Slovenci moramo priznati Hrvatom in Srbom, da imajo v o k v i r u v s e m s k u p n e d r ž a v e J u g o s l a v i j e absolutno pravico sami urejati svoje notranje življenje, v kolikor ne zadeva bitnih interesov skupnosti, Srbi in Hrvati pa morajo isto priznati Slovincem. Pred vsem pa mora biti enkrat za vselej konec vsake misli na hegemonijo kogarkoli nad komerkoli in vsake misli na protinaravno stapljanje preko državnih potreb.

Boj za in proti temu načelu, boj med centralističnim unitarizmom s postranskimi tendencami in avtonomizmom, boj med uniformizmom in individualizmom, ki se bije skoraj že od prvega dne ustanovitve naše skupne države, ki je prostovoljna tvorba nas vseh, je doslej absorbiral preko 80 odstotkov vseh naših javnih energij, tako, da je ostalo za reševanje gospodarskih, socialnih in kulturnih vprašanj kvečjemu še zelo pičlih 20 odstotkov. Dasi je pa zahteval tako ogromno količino energije, ne samo, da še ni dobojevan, marveč je celo še vedno tam, kjer je bil v začetku, le da je pri tem uničil neskončno vrsto političnih, materialnih in moralnih dobrin, ki so »šle v zrak« in s tem tako poostrile našo gospodarsko in zlasti še finančno krizo ter socialno zlo, da bi bili za reparacijo potrebni ogromni in daljši skupni naporji vseh energij.

Dasi je pa ta boj pokazal, da ne bo nikoli dobojevan, ako ne spoznamo in pripoznamo vsi po tisočletnem zgodovinskem razvoju ustvarjenih realnih dejstev, ki jih nobena volja posameznika, političnih skupin ali režimov ne more ne zabrisati ne spremeniti, so med nami še vedno politični slepci ali nepošteni spekulanti, ki govore ali hočejo drugače.

Slovenci, Hrvati in Srbi smo po svojem razvoju vsak zase in v sebi zaokroženi organizmi, smo pa vendar in moramo vedno ostati vsi Jugoslovani in državna enota kraljevine Jugoslavije!

Problem je torej samo v tem in v tem je rešitev: najti pravilno, pravično in vsem koristno obliko notranjega sožitja treh v enem. Šele, ko se reši ta problem, bo dana podlaga in pot za reševanje drugih problemov, ki smo jih navedli uvodoma v diagnozah in medicinah posameznih strankarsko-političnih skupin: upravnih, finančnih, gospodarskih, socialnih, kulturnih itd. In šele takrat bo postala naša država zares za vse brez izjeme najdragocenejša skupna posoda za rast Slovencev, Hrvatov in Srbov kot državne enote Jugoslovanov. Dokler se pa to ne zgodi, se tudi naš finančni, gospodarski in socialni položaj ne bo izboljšal. Namesto bogatitve bomo doživljali slabitev. Kajti tudi država je v svojem zadnjem bistvu podjetje družbe in družbenikov. Kako pa naj prosperira podjetje, v katerem se družbeniki leta in leta prepirajo zaradi svojih medsebojnih pravic, namesto da bi se brigali za uspevanje podjetja samega?

O B Z O R N I K

SLOVENSKI JUBILANTI

JANKO SAMEC. Letos 5. aprila je dopolnil petdeseto leto življenja eden izmed naših kulturnih tvorcev, ki so se pojavili v javnosti v letih neposredno pred svetovno vojno, pesnik Janko Samec. Rojen l. 1886. v Trstu je studiral učiteljske v Kopru, nato pa nastopil učiteljsko službo v svojem rodnem mestu, kjer je ostal nekaj let tudi še po italijanski okupaciji in aneksiji. Ko so ga politične razmere prisilile, je zapustil Trst in se preselil v Jugoslavijo. Tu je bil najprej učitelj in nato šolski nadzornik v Mariboru, sedaj je pa pri prosvetnem oddelku banske uprave v Ljubljani. Kot pesnik se je pojavil Samec najprej v »Slovanu« ter sodeloval nato pri »Domu in svetu«, »Ljubljanskem Zvonu«, »Mladiki«, »Našem rodu«, »Njivi« in drugod. L. 1923. je izdal v Ljubljani svojo pesemsko zbirko »Življenje«, nekaj let pozneje pa mladinsko zbirko »Za naše male«. V Trstu je ustanovil po vojni mladinski mesečnik »Novi rod« in strokovni tednik »Učiteljski list«, katera je nekaj časa sam urejeval. Mimo tega je objavljaj v »Edinosti«, »Njivi« in drugih časnikih in časopisih članke o sodobnih, zlasti leposlovnih, gledaliških ter ostalih umetnostno-kulturnih vprašanjih razne ocene itd. Njegova delavnost je bila v nekih razdobjih izredno velika in plodonosna. Kot pesnik pripada Samec generaciji, ki je sledila mogočnemu pohodu slovenske moderne z Otonom Župančičem na čelu. V prvih letih je bila njegova lirika pretežno erotičnega, pozneje refleksivnega značaja, a včasih celo s satirično ostjo in epigramsko persiflažo. Od oblik mu je najljubši sonet. Kot odličan poznavalec italijanščine je prevedel v ta jezik nekaj Župančičevih in drugih pesmi in je velika škoda, da ni preskrbel Italijanom vsaj krajše antologije moderne slovenske lirike. Nekatere njegove pesmi so bile prevedene v italijanščino in češčino.

DR. IZIDOR CANKAR. Dne 22. aprila letos je šla čisto neopaženo mimo slovenske javnosti petdesetletnica univerzitetnega profesorja dr. Izidorja Cankarja, moža, ki je položil že doslej v našo kulturno stavbo tako močne kvadre, da bo ostalo njegovo ime na njej trajno zapisano, kakor njegovega velikega sorodnika Ivana Cankarja. Izidor Cankar se je rodil izven slovenske domovine, v sremskem Šidu, studiral gimnazijo, bogoslovje in na univerzi umetnostno zgodovino. Pozneje je dal duhovniškemu poklicu slovo, in ko se je ustanovila v Ljubljani naša slovenska univerza, je zasedel na njej stolico za umetnostno zgodovino, ki je prav po njem zaslovela. Dasi njegovo profesorsko delovanje ni še tako dolgo, je vendar vzgojil rod novih, temeljito pripravljenih umetnostnih zgodovinarjev, ki se uspešno uveljavljajo po vsej Jugoslaviji. V mladih letih je pisal leposlovje in sodeloval pri »Domu in svetu«, kateremu je postal kmalu tudi urednik. Toda spoznal je že zgodaj, da njegovo torišče ni toliko leposlovje kolikor znanost. Pričel se je naglo uveljavljati z esejji, ocenami itd. in pretežno njegova zasluga je, da se je nekdanji ozki »D. i. s.« razširil v kvalitetno in idejno pomembno revialno glasilo liberalnejše katoliške tvorne inteligence. Prva njegova knjiga »O biskopi« je zbudila, ko je izšla, veliko zanimanje in postavila nove temelje slovenski esejistiki, kakor jih je postavila druga, »Spoti«, modernemu potopisu. Poslej se je oklenil v prvi vrsti umetnostne zgodovine ter napisal »Uvod v umevanje likovne umetnosti«, da se je potem lotil prvega stebra svojih življenjskih nalog, »Zgodovine likovne umetnosti v zahodni Evropi«, ki jo izdaja Slovenska Matica in doslej še ni končana. To njegovo veliko delo ni kompilacija ali presaditev tujih izsledkov na naša slovenska tla, ampak samostojno delo znanstvenika velikih globin in širokih razgledov. Ko bo delo dovršeno, bodo imeli Slovenci zgodovino likovne umetnosti, za katero nas bo lahko zavidal marsikateri večji narod. Drugi steber njegovega življenjskega dela je ureditev Zbranih spisov njegovega pokojnega bratrance Ivana Cankarja, ki bo tudi kmalu dovršena. Spise je temeljito proučil ter jih opremil z vsemi potrebnimi podatki in komentarji, da so naša najboljša komentirana izdaja in bodo to najbrže še dolgo. Mimo tega je ustanovil in urejal »Zbornik za umetnostno zgodovino« ter postal urednik »Slovenskega biografskega leksikona«. Njegova petdesetletnica bi bila vsekakor zaslužila vse drugačne pozornosti!

SREČKO KOSOVEL. Že deset let poje burja žalostno pesem o pesniku kraške zemlje in kraških bolečin, že deset let se sklanjajo borovci ob tomajskem pokopališču, izkazujoč mu spoštovanje in ljubezen, ki jo je sam gojil do rodne, vdano trpeče grude. Ni mu bilo dano, da bi razvil do viška svoj veliki pesniški dar, moral je umreti tragično, kakor pred njim toliki drugi slovenski pesniki in umetniki; a danes, ob desetletnici njegove prerane smrti vemo vsi, da je bil Srečko Kosovel največji poet med vsemi, kar nam jih je dala zmedena povojna doba. Dasi star šele 22 let, je zapustil pesmi trajne vrednosti, prežete tako globoko s socialnimi, narodnimi in vsemi drugimi povojnimi bolečinami, da so kakor krik časa, ki jih je rodil. Ko je še živel, so mu zamerjali njegovo »nemoderno« formo, razvoj po njegovi smrti je pa pokazal, da je videl daleč naprej. — Rojen v Sežani na Krasu 18. marca 1904 je po končani srednji šoli študiral v Ljubljani slavistiko, germanistiko in umetnostno zgodovino. Svoje pesmi je objavljal v skoraj vseh naših mesečnikih, po smrti so pa izšle zbrane v knjigi. Umrl je 27. maja 1926 za jetiko v Tomaju na Krasu.

Zbrane

LIKOVNA UMETNOST

RAZSTAVA SLIK IN KIPOV SLOVENSКИH UMETNIKOV V MARIBORU. Od 21. maja do 1. junija je bila v veliki kazinski dvorani razstava slik in kipov ljubljanskih likovnih umetnikov, ki jo je priredil g. Anton Kos. Predstavil nam je slikarje in

kiparje najrazličnejših smeri in kvalitet, od najstarejših secesionistov do oblikovalcev nove stvarnosti. Častno mesto je odkazal Rihardu Jakopiču, zastopanemu z 9 deli, krajinami, skupinami in cvetjem. Jakopič je še vedno mojster v svoji smeri, ki je dobila poleg impresionizma vsaj v nekaterih njegovih slikah (n. pr. »Kristus tolažnik«) neka notranja, skoraj rahlo ekspresionistična navdahnjenja. Čisti impresionist je pa ostal v svojih krajinah (Pokrajina z Barja, Kozolc). Silna notranja dinamika in lirična harmonija barv daje zlasti njegovim cveticam skoraj nedosegljivi čar umetnine. — Poleg Jakopičevih slik je bila obešena tudi ena Ivana Groharja, klasika našega tako samoniklo prekvašenega impresionizma, s popolnim barvno harmoničnim mirom navdahnjena »Vrba«. Škoda le, da ni prevlečena z lakom in vedno bolj temni. — Tretji impresionist, Matej Sternen, je bil zastopan s tremi olji, ki pa vendarle niso čisti impresionizem. V »Interieurju« so vsaj po motivu in kompoziciji sledovi predimpresionističnega secesionizma, dočim je »Porto de Venezia« že bolj postimpresionizem. — Iz impresionizma vzrasli Ivan Vavpotič je razstavil »Madono« in štiri slike cvetic, sama olja, ki se izgublajo v tehniki slikanja in kolorizma, a brez notranje toplote. — Anica Zupaneč-Sodnikova, zastopana s sedmimi slikami, olji in akvareli, izpričuje svojsko oblikovno moč, ki jo uvršča med najboljše slikarice v Jugoslaviji, dasi ne more docela zakriti vseh slabosti, ki se navadno pojavljajo pri veliki večini slikaric v izgubljanju v postranskosti. Čisto svojevrstno se je na tej razstavi predstavil Franc Tratnik s tremi deli, ki pripadajo trem docela nasprotnim smerem: impresionizmu, ekspresionizmu in novi stvarnosti. V »Ljubljani« je impresionist, toda brez tiste iskrene prepričevalnosti, ki odlikuje naše stare mojstre impresioniste; v »Risbi« je še ves v ekspresionizmu, kar izpričuje vsa kompozicija, ki pa kaže veliko estetsko občutljivost; v »Suzani« nastopa končno v novi stvarnosti z docela novo, pri njem doslej nepoznano noto. To delo dokazuje, da se je Tratnik našel na novi poti, ki ga utegne pripeljati do znatnih uspehov. »Suzana« je bila ena najzanimivejših slik vse te razstave. — Franc Pavlovec hodi po pariških poteh, a s svojo osebno noto in talentom. »Jesenski pejzaž« in »Fazan« izpričujeta to v polni meri, dočim kažejo njegove cvetice mnogo toplote v razgibanosti in barvi. — Rajko Slapernik je pokazal s svojimi petimi olji uplive pariške šole, ki ga je potegnila preveč v enostranskost, kar dokazujeta sliki »Motiv iz Pariza« in »Motiv iz pariške okolice«, dočim je v obeh »Jareninah« že dosti bolj svojski in naš, slovenski. Tipična njegova tehnična smer je tonsko slikarstvo, sicer pa je hladno mračen. — Maksim Sedej je razstavil samo dvoje olj, ki ne kažeja posebne napredka, izpričujeta pa, da se vendarle bliža neki svojski dozoritvi. — Nič novega ni pokazal Bruno Vavpotič s svojimi akvareli, med katerimi sta še najboljša »Pinije na Rabu« in »Večer nad Bohinjem«, ki kažeta vsaj nekaj doživetja. — Maksim Gaspari je ostal pri svoji folklori, v kateri je dosegel višek rutine in zanj tipične tehnike. — Prav tako trdno je zasidran v svoji maniri, ki očituje neko sorodnost s holandskim slikarstvom, pastelist Lojze Žagar. Med razstavljenimi deli so nekatera prav učinkovita, n. pr. »Kristus in otroci«, Zelo fini so detajli »Madone« (velike), ki učinkuje toplo tudi kot celotna kompozicija. Manj zadovoljuje »Pod križem« s svojo trdoto in deloma notranjo praznino, (obraz ženske pri nogah!). — Štiri pasteje je razstavil tudi Božidar Jakač, ki je dosegel v svoji novejši smeri uravnoteženo dozorelost; njegova dela očitujejo tehnično in stilno sigurnost svojega stvaritelja ter popolno dognanost hotenja. — Od štajerskih slikarjev sta se pridružila razstavi samo Ivan Kos in Albert Sirk; prvi z res odličnimi akvareli, drugi pa s skupino slik, ki kažejo sicer vse njegove vrline, ne predstavljajo pa njegovega siceršnjega viška. — Isto bi mogli reči glede Klemenčiča z njegovimi štirimi olji, med katerimi je najboljša »Zimska krajina«. — Karla Bulovčeva-Mrakova je nastopila kot risarka in kiparka. Njene štiri

velike risbe so kakor njeni kipi dokaz njene samoniklosti, ki stremlje po dovršeni svojski tehniki in notranji idejni poduhovitvi. Katera izmed teh štirih risb je najboljša, bi bilo težko reči. V vseh se je Bulovčevi posrečilo povedati gledalcu tisto, kar je hotela, in o vsaki štirih žensk bi se dala napisati izčrpna analiza značaja. To so štiri resnična življenja. Oba razstavljeni kipa (portreta) odlikuje dinamična razgibanost in monumentalnost, zato bi morda učinkovala dosti bolj močno kje zunaj na visokih podstavkih, kakor učinkujeta v razstavni dvorani. Glavna odlika Bulovčeve je, da je našla svoj način izražanja in se je otrsela meštrovličevstva, ki straši zlasti zadnja leta v skoraj vsem našem kiparstvu. — Mladi kipar Francišek Smerdu je nedvomno talentiran umetnik, zaenkrat pa še nima svoje dognane note. Poleg šole se mu poznajo razni drugi uplivi, od meštrovličevstva (Deklica pri čitanju) do kraljevskega ekspresionizma (Razpelo). — Kipar Ivan Zajec je ostarel v svojem secesionistično navdahnjenem klasicizmu in ni pokazal na tej razstavi s svojimi malimi žganimi ilovicami nič novega, niti zanj samega pomembnega. —r.

SIRKOVA KOLEKTIVNA RAZSTAVA V SKOPLJU. V okviru »Jefimije«, društva ljubiteljev umetnosti v Skoplju, je priredil letos meseca marca tam razstavo naš domači akad. slikar Sirk in dosegel lep moralni in materialni uspeh. O njegovi razstavi so ponovno obširno poročali skopski in beograjski časniki ter časopisi, med njimi največ dnevnik »Vardar« in mesečnik »Južni Pregled«. V »Vardarju« je napisal oceno znani strokovnjak Jov. D. Kostić in poudaril, da je Sirk zrel umetnik, ki je srečno premagal razne uplive ter obdržal le tisto, kar je bilo v njih pozitivnega. Priznava mu veliko tehnično dovršenost, barvno intimnost in socialno noto brez hotenih sugestij in tendenc. O tem pravi: »Bogati kolorit in lirizem dopolnjuje v izrazu g. Sirka dovršena tehnika, ki često dosega virtuoznost. Sigurna poteza je v risbi prvi znak dovršene tehnike, moč stilnega kombiniranja pa je sočasno tudi dokaz slikarske kulture.« V »Južnem Pregledu« je napisal oceno naš rojak dr. France Mesesnel, iz katere posnemamo: »G. Sirk je zrel slikar, ki je v mladih letih absolviral slikarsko akademijo v Benetkah in je potem, nenehoma ustvarjajoč, iskal svojo samostojno smer razvoja. Znak njegovega večno mladega umetniškega značaja je velika prožnost, ki mu pomaga k docela sodobnemu razvoju, započetem, kakor se zdi, šele v zadnjih letih. G. Sirk ni izključni pokrajinar, dasi zavzemajo te večji del njegovih slik vseh razvojnih dob. A teh je več. Njegova stara ljubezen so marine, katere slika kot absolutne motive, ali jih uporablja kot sceno za primorske žanre. Kakor da sta globoka perspektiva in nizko obzorje morske gladine ostala merodajna tudi za gledanje ostalih pokrajin. Ni le naključje, da slika g. Sirk z največjim razumevanjem prav tisto štajersko ravnino, ki ima sicer docela drugačno orkestracijo barv, je pa njena konfiguracija podobna morski. Kolorizem je najmočnejša stran g. Sirka; v nekaterih primorskih motivih v tem pogledu celo pretirava, a ponekod zna biti tudi zelo intimen v občutju odtenkov, kakor je navada pri impresionistih. Glede motivov in obdelave so med novejšimi deli zelo sodobno zajete studije. Poleg oljnih slik je razstavil g. Sirk tudi nekaj zelo svežih akvarelov in nekaj grafike. Kvaliteta razstavljenih slik je bila večinoma dobra.« -r.

MARIBORSKO GLASBENO ŽIVLJENJE V PRETEKLI SEZONI

Kulturna stopnja narodov se določa po meri, v kateri gojijo, izkoriščajo in uživajo snovne in duševne dobrine. Ta mera je različna kakor so različne prirodne okolnosti, v katerih ljudje rastejo in se vzgajajo. Zato so te okolnosti spet vzrok, da se narodi kulturno tako razlikujejo med seboj. Naša slovenska zemlja leži v območju

srednjeevropske kulture; v smeri te kulture vravnava njeno prebivalstvo svoje delovanje in življenje. To je pa prvenstveno materialnega značaja, kar pa je povsem prirodno, ker človeštvu je prva skrb gmotni obstoj in zlasti sedanji časi so prikrojili človeškemu življenju in dejanju obliko, ki temu dejstvu najbolj ustreza. Vendar pa je značilno, da je — kljub vsem prizadevanjem posameznikov in družabnih skupin — tako malo zanimanja za duševno udejstvovanje. Vzroki so navidežno finančne narave, toda če gledamo resnici v obraz in opazujemo, koliko se brezmiselno troši za popolnoma nepotrebne stvari (ne da jih naštejemo) in ako se lotevajo taka nagnjenja celo malega človeka, tedaj moramo že soditi nekoliko drugače. Brez dvoma gre za plitvo splošno izobrazbo onih, ki bi morali alimentirati duševno življenje, plitvo, ker je njih vzgoja bila v tem pogledu silno pomanjkljiva ali pa nična. Tako vidijo dotičniki v vseh pojavih duševne prirode deloma nekaj nepotrebne, deloma nekaj, kar more ustvarjati le nenormalen človek, vsekakor pa nekaj, kar je pod vsako ceno.

Razumljivo je to pri preprostem človeku, ki je ostal brez vsake vzgoje ali pa ima le omejeno izobrazbo; razumljivo je to, pa naj pripada ta preprosti človek katere-mukoli poklicu. Nerazumljivo je pa pri onem človeku, ki je hodil dolga pota izobrazbe in je imel pri tem priliko spoznavati najrazličnejše kulturne vrednote, ki pa vendar ne le da dosledno podcenjuje vsako kulturno delo višje duševne vrste, temveč ga celo smatra za nepotrebno zlo. Skratka: Menda ni človeškega udejstvovanja, ki bi se tako omalovaževalo kakor umetniško delovanje. In ker imam namen govoriti o delovanju na glasbenem področju v Mariboru in o zanimanju, ki ga je pokazalo zanje mariborsko občinstvo, bom tudi lahko predočil, kako daleč smo še od one kulture, s katero se tako bahaško ponašamo.

Glasba je tista neogljenka, ki mora služiti vsemu in vsem, samo Bog ne daj, da se pokaže kot umetnost. Glasba mora skrbeti za vse vrste parad, za prazno zabavo ob vseh dnevnih urah, za čajanke, za dražilo, za ples, za kuplete, šlagerje in podobno, včasih sme tudi dati kaj globljega, ker jo že neobhodno potrebujejo, ker mora služiti kot stafaža ali pa kot dekoracija, toda, kadar trka na vrata kot čista umetnost, tedaj se ji vrata cinično zapro, neki ljudje se ji režijo, in ako nima kakšnih senzacijskih sredstev na razpolago, lahko zaman čaka na primeren odziv. Pa ne bom obsodil takih ljudi, ker s tem ne bi nič dosegel. Moral sem samo to pribiti, kar je res, ker vidim, da število prijateljev glasbe stalno pojema kljub temu da se, vsaj navidežno, mnogo dela za glasbeno izobrazbo. Sicer vidimo, da lep del mlajših ljudi, vsaj v šolskih letih — čeprav se, in deloma z vso pravico, govori toliko zoper nje — redno poseča glasbene prireditve, a vidimo tudi, da imovitejši sloji stojijo čisto ob strani, izgovarjajoč se na težke finančne razmere, kakor da so te samo njih zadele in ne tudi onih pridnih, za vsako lepo stvar dovtetnih, vedno se žrtvujočih srednjih in deloma tudi majhnih ljudi, ki si želijo prepotrebne duševne hrane, da jih vsaj malo dvigne nad klaverno vsakdanjostjo.

Vse naše glasbeno življenje trpi na teh hibah. Nikar se ne izgovarjajmo s tem, da drugje tudi ni nič boljše. Predvsem to ni nobeno opravičilo za našo malomarnost, a razen tega ni res. Toda pri nas se ljudje strogo ločijo tudi socialno pa svetovno-nazorsko pa po stanovih ali poklicih, in tako je dano marsikaj, kar pospešuje razravanost, ki se zrcali v praznih koncertnih dvoranah. Ta malomarnost občinstva traja že dokaj let in vpliva porazno tudi na izvajajoče glasbenike. Marsikoga in marsikaterega glasbenega društva se je lotila spričo tega malodušnost; več kot enkrat so hoteli vreči puško v koruzo; in po zadnji redukciji plač nižjim državnim uradnikom in uslužbencem je sploh pretila nevarnost, da se ustavi vsako kulturno delo. Zopet pa je bila zavest srednjega in malega človeka, ne morda pridobitnika, temveč prav udarjenega državnega uradnika, ki se je prebudila in rešila položaj, zopet so isti

ljudje, ki se zavzemajo za umetnost in njen razvoj ter vodijo pravo duševno kulturo naroda. Le kdaj bodo našli dovolj sledbenikov?!

Prav dobro vem, da s temi vrsticami skoro ne bom nobenega kaj hitro spreobrnil. Čutim pa potrebo, da te neprijetne okolnosti, s katerimi se bori vsako umetniško delovanje in glasbeno še posebej, vsaj vedno znova in ob vsaki priliki omenim in tako opozorim vse prijatelje in mlačneže, izobražence in nevedneže, vse vodeče in desorientirance na ta žalostna dejstva. Ko spregovorim o posameznih važnejših glasbenih prireditvah, bom imel priliko vse konkretno podkrepiti. Za zdaj naj služijo te splošne opombe kot sumarična slika našega glasbenega življenja.

Je pa tudi neka druga stvar, ki kvarno upliva na razvoj našega glasbenega življenja: pomanjkanje prave glasbene politike. V Mariboru se že vsa leta od prevrata sem goji glasha, predvsem pevska, a tudi instrumentalna in gledališka, a v vsem se opaža, da ni nobene prave idejne smeri. Menda nam je s prevratom preveč zrelega na enkrat padlo v usta, da bi mogli vse mirno in trezno prežvekovati. Pevska društva so vstajala kot gobe in se skoraj prepadoma hotela udejstvovati, orkestralni koncerti so se sprva vrstili kar kupoma, v gledališču smo hoteli imeti vsega in vse prvovrstno, sploh smo hoteli doseči vse hkratu. Po bridkih izkušnjah se je pa pokazalo, da to se ne dà in tako se je zgodilo, da se je prvotni ogenj razkadil in je nato zavladalo mnenje, kot da je sploh vse glasbeno življenje v propadanju. To seveda ne drži, pač pa je še vedno res, da že dolgo let ni nobenega pravega glasbenega vodstva, da se torej prav za prav še vedno nismo znašli in da ne znamo dajati glasbenemu življenju prepotrebno vzgojno smer in pravilen tempo. Mnogi glasbeniki in društva pozabljajo, da je vse šele v razvoju in da je še dolga pot do one stopnje, na kateri bi radi delovali. Na ono stopnjo je treba občinstvo in sodelovalce šele voditi in samo nesebična aktivnost pripelje do cilja. (Se bo nadaljevalo.) V. M.

IZ NAŠIH REVIJ

NERAZUMLJIVA SIMBIOZA. Že nekaj let opažamo, kako se pod krinko same po sebi zdrave in vzvišene socialne note vriva v našo umetnost, zlasti slovstvo, razkrajajoči, politično tendenčni levi marksizem. Ta bolezen se opaža tudi v naših takozvanih meščanskih revijah od »Sodobnosti« do »Ljubljanskega Zvona«, dasi smo sicer prepričani, da se tisti, ki jih vodijo, tega najbrže ne zavedajo v polni meri. Tako smo n. pr. opazili v »Sodobnosti« članke in eseje, posebno poročila o svetovnih dogodkih, ki so bili gledani z omenjenega gledišča in zato često skrajno subjektivni odnosno celo docela nestvarni. Morda prav zaradi tega revija ni postala tisto, kar smo spočetka Slovenci upajoče pričakovali. Ostala je omejena na svoj tesni krog. Toda vrivanje te razkrojevalne tendenčnosti opažamo tudi v tistem slovenskem revialnem glasilu, ki je bilo dolgega pol stoletja žarišče slovenskega narodno-naprednega liberalizma, v »Ljubljanskem Zvonu«. Slovenski narodno-napredni liberalizem je imel ob času svojega nastanka, in nekako še vse do svetovne vojne, neke sicer res labilne, a programatično vendar uokvirjene svetovnonazorne temelje. Bil je pred vsem duhovno svobodomiseln in slovensko narodno zaveden. Posebno zadnje mu je dajalo močno upravičenost do obstanka. Po svetovni vojni je pa ta naša skupina preživela vse mogoče politične in idejne metamorfoze in razcepe ter pri tem docela izgubila tla pod nogami. Iz oportunistično-taktičnih razlogov je v celoti ali v svojih posameznih frakcijah izdala po vrsti vsa svoja idejna načela: liberalizem, demokracijo, naprednost in celo svojo slovensko nacionalnost. Za strankarsko-osebne koristi sodelovanja v raznih vladah je zamenjala svobodoljubje in demokracijo za hegemonizem in fašistično pobarvano avtoritativno diktaturo, naprednost za vseh vrst reakcionarstvo, slovenstvo pa za na eni strani romantično, na

drugi pa skrajno materialistično fikcijo integralnega narodnega unitarizma ter postala tako podpirateljica in pokroviteljica našega največjega zla — vseh vrst centralizma. Čim je pa tako sama porušila vse svoje idejne in s tem moralne temelje, je ostala tudi brez svetovnega nazora. Namesto nekdanj vsaj v splošnem jasnega in vsaj kolikortoliko enotnega idejno-moralnega temelja ter s tem svetovnega nazora, je sedaj v vrstah slovenskega »naprednjaštva« in vseh njegovih podskupin brezoblična zmeda, v katero pronica, vsaj kar tiče duhovno-umetnostno izživiljanje, strup kaotičnega brezdomovinstva s skritimi revolucionarnimi tendencami. Ob popolni neorientiranosti in zmaterializiranosti voditeljev, ki so sami po vsem svojem bistvu neumetniški, neliterarni in nazadnje celo akulturni v smislu tiste prefinjene kulturne občutljivosti in zainteresiranosti, ki jo opažamo n. pr. pri vodilnih francoskih politikih in državnikih, ni nazadnje tudi nič čudnega, da so se mogli »naprednega« izživiljanja v umetnosti, zlasti v eseju in kritiki, polastiti ljudje, ki so prišli v ta krog kakor helenski konj v Trojo. Ta simbioza, ki jo tu opažamo, bi bila skoraj popolnoma nerazumljiva, ako ne bi ugotovili že navedenega in se ne bi ozrli še na nekatera druga dejstva, predvsem na brezidejnost »naprednega« meščanstva. Samo tako si potem lahko razlagamo, da se n. pr. ob tej tendenčnosti lastnica »Ljubljanskega Zvona« ne gane, dasi je pred leti vprizorila celo revolucijo zaradi slovenske usmerjenosti prejšnjega vodstva. Morda tega ne stori tudi zato, ker se zaveda, da bi potem ostala sploh brez vsakega svetovnega nazora? Da nas pa ne ho kdo krivo razumel, naglašamo, da smo sami daleč od vsake kapitalistične miselnosti, v kateri vidimo tudi za naš narod absolutno zlo, in tudi nismo proti socialni noti sami, ako ni politično tendenčna in ne vsebuje zastrupljivejših in razkrojevalnih namer. Proti taki politični tendenčnosti pa smo zopet v prvi vrsti zaradi tega, ker se predobro zavedamo, da tiči v njej za nas Slovence prav tako velika nevarnost kakor v fašizmu, kar homo ob priliki tudi dokazali

V. R.

IZ NAŠIH DNEVNIKOV

KDAJ JE UMEŠTEN SEPARATIZEM. Pod tem naslovom je objavilo »Jutro« 22. marca izvleček iz govora senatorja Dragoslava Gjorgjevića v proračunski debati, ki je kritiziral vsiljivo operiranje s pojmi bratstva, narodnega edinstva in podobnim ter dejal: »Ako bi posvečali več pozornosti dejanskim potrebam življenja, bi pred vsem opozarjali na ogromne koristi, ki smo jih imeli od skupnega življenja vsi mi Srbi, Hrvati in Slovenci. In lahko odkrito izjavim, ako bi bila ta državna skupnost kakorkoli škodljiva za življenjske interese srbskega naroda in naj bi bili Hrvati in Slovenci stokrat bratje, jaz bi bil prvi srbski separatist, ki se ne bi strašil ničesar, samo da osvobodim — kolikor je v moji moči — svoj narod priprege, od

kateri ima samo škodo, pa nobene koristi. Prav tako bi bili tudi Hrvati in Slovenci, ako bi se prepričali, da jim skupnost z nami povzroča samo škodo in nobene koristi, izdajalci svojega naroda, če ne bi z vsemi silami delovali na to, da se osvobode te škodljive vprege.« »Jutro« Gjorgjevićevim besedam ni dodalo nobenega komentarja, razen pomembnega naslova »Kdaj je umesten separatizem«. To pomeni, da se z njimi strinja? Jih je razumelo? Se je zavedalo, da so izraz amputacijske mentalitete? Pri nas pa ne gre za amputacijo, ki jo odklanjamo, marveč za medsebojno absolutno priznanje, ki naj v sporazumni državni ureditvi najde pogoje za enakopravni individualni razvoj v korist vseh treh individualnosti in obenem celote!

lepe tiskovine
izdeluje

podravska
tiskarna
maribor
gregorčičeva 6
telefon 2038

Moderne
kopalne obleke

C. BÜDEFELDT
MARIBOR, GOSPOSKA 4-6

Janezek

je premeten fantek

Sosedovi bi bili zadnjič kmalu nesrečni. Veter je loputal tako silno z oknicami, da bi bilo kmalu vse drobno. Janezek je okna zaprl. Sosega se mu je zahvalila s kosom tiste dobre čokolade Mirim. Mirim čokolada ima tako moč, da napravi otroke pridne, odrasle ljudi pa vesele in zadovoljne!

**MIRIM
KRALJICA ČOKOLADE**

Tvrdba »ANJA«

Vam nudi obuvala, navadna in ortopedična,
od najpreprostejšega do najfinejšega izdelka.
Izdelava po naročilu! Cene solidne!

Naročila in popravila:

A. Jakac, Maribor, Slovenska 24

Priporoča se naj-
topeleje higienična
brivnica

V. GJURIN

MARIBOR
Jurčičeva ul. 9

Električno striženje, e-
lektrična masaža obraza
in damsko friziranje

Foto-centrala V. VLASIČ

Maribor, Gosposka ulica 23

Priporoča

svoj atelje za izdelavo:
legitimacij, otroških in skupinskih slik,
povečav v tušu in barvi ter slik za na-
grobnne spomenike.

Trgovina fotopotrebščin:

Aparati svetovnih znamk, plošče, filmi
in vse vrste papirja.

Vsa amaterska dela po nizkih cenah.
Širokovni nasveti brezplačno.

Slavan
Ribarič

Maribor

Glavni trg 14
(Rotovž)

Galanterija, plete-
nine, papir i. t. d.

*V damski in moški konfekciji
prinašamo vedno najnovejše*

F. Mastek - Maribor

GLAVNI TRG 16

Pekarna in sladničarna

Josip Mislej

Maribor, Koroška cesta 21

priporoča:

prvovrstno mlečno pecivo in vsako izdelavo v sladničarski obrti.

Specialiteta: pince.

Priporoča se drogerija

Maks Kanc

MARIBOR, GOSPOSKA 33

*Droge, kemikalije, parfumerija, sanitetna in gumiasta roba. **Specijalna trgovina.** Amatersko delo, fotografske povečave, razvijanje, kopiranje. **Hitro in strokovno!***

FR. NOVAK

MARIBOR

Vetrinjska ul. 7 Koroška c. 8

Pohištvo, posteljnino, linolej, voščeno platno, tkanine za pohištvo, umetno usnje, preproge in zavese kupite najceneje. Izdelovanje posteljnih odevj. Naročila izvršujem hitro, solidno, točno in poceni.

T e l e f o n š t . 29-05

ZARES ZNAČILNO. Ob priliki boja ljubljanskih visokošolcev za ogroženo slovensko tehniko in skrajno zanemarjeno bolnišnico, je napisalo »Jutro«: »Vsekakor je značilno za čas, v katerem živimo, da je treba za realizacijo vsake, tudi najbolj krvavo aktualne zamisli, podvzemati široko zasnovane propagandne akcije, ki skušajo mobilizirati najprej čim večjo armado podpornikov ideje, da nato z njih moralno podporo izposlujejo pri poklicnih instancah čim ugodnejšo odločitev.

Duša teh akcij so naši visokošolci, ki so se po ustanovitvi organizacije za zgradbo vseučiliške knjižnice z vnemo zavzeli še za končno rešitev vprašanja naše tehniške fakultete in za zgradbo nove bolnišnice.« Zares, značilno je, da moramo Slovenci izvesti plebiscit in organizirati jernihonsko kričanje za vsako paro, dasi prihaja iz našega lastnega žepa. Samo, da bi »Jutro« prav lahko povedalo, zakaj to čudo doživljamo.

Mesečnik

»Piramida«

je edina revija za politična, socialna, kulturna vprašanja in leposlovje v Mariboru in na vsem ozemlju bivše Spodnje Štajerske. - Razširjen je po vsej Sloveniji in med Slovenci po ostalih krajih Jugoslavije.

Zato imajo v »PIRAMIDI«

oglasi najboljši uspeh

Posebna prednost oglaševanja v reviji je, da leži vsaka številka po kavarnah in drugih javnih lokalih ves mesec in se vsi izvodil stalno hranijo ter ne mečejo proč, kakor dnevniki in tedniki. Oglasi se sprejemajo po oglasni tarifi za enkratno in večkratno objavo do zadnjega vsakega meseca. Pri večkratni objavi popust.

Podjetniki! Oglašujte v naši reviji!
Naročniki! Kupujte pri naših inserentih!

Naročajte našo revijo in naše knjige! Zahtevajte jo v kavarnah in drugih javnih lokalih!

Priporočajte jo svojim prijateljem in znancem!

Kdor pridobi v svojem krogu pet naročnikov za samo revijo, jo sam prejme vse leto brezplačno! Kdor pridobi pet naročnikov za vso zbirko (4 knjige in revijo), prejme brezplačno vso zbirko! Naročila sprejema:

Uprava »Piramide«, Maribor, Prečna ul. 3/I

TISKARNA
LITOGRAFIJA
OVOJNI TISK
KNJIGOVEZNICA
PLAKATIRANJE

Mariborska tiskarna d. d.
Maribor, Telefon 20-24

Kako lahko uporabite Karmahove

spodobnosti ? za sebe

Ako hočete v kakršnikoli zadevi doseči odločitev, ali pa do dna spoznati svoje soljudi, potem pošljite vzorec svoje, odnosno njihove pisave na naslov:

KARMAH STUDIO, ŽALEC.

Svoje vprašanje formulirate lahko tudi tako, da se nanaša le na zadevo, ki Vas najbolj zanima, in se more izvršiti Karmahova koncentracija potem v tej po Vas določeni smeri, ne da bi se izgubljala v postranskih stvareh.

Karmahovo delovanje!

Vzgoja otrok, poklicna vprašanja, zakonske zadeve, trgovske zveze, odločitve v dvomljivih primerih, osebna vprašanja, anonimna in ponarejena pisanja itd., vse to so vprašanja, ki so na dnevnem redu in pri katerih psihografologov nasvet lahko ugodno preokrene usodo. V življenju vsakega človeka so odločilni trenotki, v katerih zastopuje majhen nasvet, da se spravi življenjska pot na drug tir. Psihografologija ni nikako megleno prerokovanje, temveč je rezultat duševnega proučevanja in analiziranja rokopisa. Dober psihološki nasvet je že marsikoga obvaroval pred nesrečo, zavistjo in celo pred uničenjem eksistence.

Izvolite upoštevati!

Da damo vsakomur priliko, da lahko uporabi svoje zmožnosti glede na pomoč in nasvete za sebe, znaša cena za eno skico v pismenem posvetovanju samo Din 50.—. Izčrpna studioanaliza in posvetovanje pa stane samo Din 100.—. Ta zneska je treba smatrati skoraj izključno kot stroške. Vsak nadaljni preizkus pisave se računa posebej.

Vsa pisma in vprašanja se morajo pošiljati naravnost na stalni naslov:
KARMAH STUDIO - ŽALEC - DRAVSKA BANOVINA

39:-

2961-14819

49:-

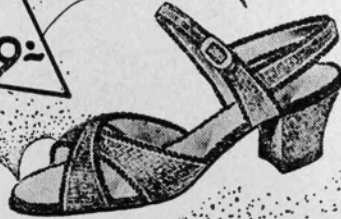
69895-9193

49:-

2491-74

49:-

64895-4487

49:-

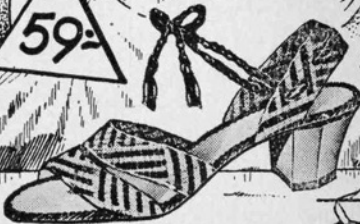
61965-8470

29:-

35643-4837

59:-

699

69995-6182

79:-

7437-27

Nata